

225.

5959

Hingede päew.

H.Heijermans.

Wanemuise
näht. la...
+ TARTUS. ++

144

Eesti Üliõpilaste Seltsile
Wanemuise näitelawa poolt.

Hingede päew.

Näitemäng 3. waatuses.

Hermann Heijermans.

Tõlkinud: K. Luud.

Wanemuise
näitelawa
✠ TARTUS. ✠

Tartus,
Wanemuise näitelawa.
Juuni 1911.

ENSV TA
Kirjandusmuuseumi
Arhiivraamatukogu

76149

Tegelased:

Rita.

Õpetaja Nansen.

Halastaja öde.

Perinamsel Jakob, Nanseni
juures.

Õpetaja Bronn

Jannetje, talumaene.

Langebier, käster

Doktor Geert.

Van Dalen.

Mees.

Mängunohk: wõikene mere äärne
nüla.

Esimine vaatus.

Õpetaja Hanseni liikne elutuba. Paremalt pool esimese ja teise kullisse sees kummalgi üks aken. Paremalt pool kolmanda kullisse sees üks. Tagumise seinä kessel püüaks laia walgeks värvitud ilustusega. Üksest paremal pool puhvet, paremal pool - raamatukapp. Paremal pool esimese kullisse üks. Teine kulliss parem. p. - namin. Kolmanda kullisse kohal püüt, mille pääl globus seisab. Esimese aken kohal seisab laud lilledega, teise kohal woodi. Keset tuba ümargune laud, mille kohal lamp ripub. Enne läinut.

Esimine etendus.

Kõister ja peremansel Jakob. Jakob.

Kõister (tagumisest uksest tulles) Tere.

Tere! Käs õpetaja herr. . .

Jakob. Ei. Seda näete ju ameti.

Kõister. Ma ei näe midagi. Ega ma ameti uksest läbi ei näe.

Jarvaba. Ervasite siis, et ta vaest koo-
gis...?

Kõster. Jahem poolse ukse peäle kai-
blates, ei - sääl arvasin....

Jarvaba. Oi, kõster, olete teie aga kaval!
Kui woodi siin seisab...

Kõster. Ei ole minu asi. Ei lähe mulle
midagi rorida. Ma ütlen ainult... Ma
ei ütlen mitte midagi.

Jarvaba. On na, kõige parem. Kui teie
midagi ei utle, kõnelete te veel kõige
mõistlikumalt.

Kõster. Klopidud munad ja piim.
Wäga mõnus.

Jarvaba. Ja üks lusikatais suhkrut ja
meel üks lusikatais. Ega seda vist ära
ei põlgaks.

Kõster. Kõik selle...

Jarvaba. Ja, ja paar xwiebarki.

Kõster. Na ma tean, et... Ei, ma ei
tea midagi

Jarvaba. Teie ei ütlen mitte midagi. -
Teie ei tea mitte midagi. - - nii mõist-
liku ei ole ma teid ammu enam

näinud.

Käster. Muidugi, muidugi. Teil saate rohkem kuulda, kui teil armas on.

Ma tulen tagasi.

Jaroba. Hää

Käster. Jumalaga

Teine etendus.

Peremansel Jaroba, Jannetje.

Jannetje (parempoolsest uksest) Kas tahib? - Kõrgis ei olnud teid näha.

Jaroba. Istuge silmapilguks. Ma tulen varsti.

Jannetje. On see selle jaoks? Ja? Pange ta siis silmapilguks käest. Mul on midagi ütelda. Ei, tüepoolest... Pa-rematesse kättesse kui ema kätte, nel amal viis last on...

Jaroba (rohkunult) Kas võiksesel midagi wiga on?

Jannetje. Ei, ta ei ole päris terve - mitte sugugi terve. Kõht ei pea midagi nim- ni - tal ei ole isu. Ma parun talle pa- hemat ja siis jälle paremat - ikka vaheldi oma pojaga - ja nohe laiseb

6.

ka jälle lakti. Minu süü see ei ole -
piima on mul rikkalt - üliarugi.

Te pearsite aige arsti saatma - mui-
du ööldakse wiimaks weel...

Jakoba. Kas see alles tänna põiale hak-
kas?...

Jannetje. Ei - siis ma waletaksin - juba
ühesel ja eila - aga kui ta wiie lap-
se ema oled, üks rinnat otsas, siis
ei pea asja rohe nii tähtsaks - mil
ei ole nõrd waest lehtsalt isu...

Kolmas etendus.

Endised. Doktor Geert.

Jakoba. Tere hommikust, doktori herra.

Te tulite nagu nutsutud. Selitage ise
Jannetje.

Jannetje. Ja, teie pearsite korras waat-
ama tulema, kas teate. Siis ei wõi keegi
midagi ütelda.

Dr. Geert. Kelle juurde waatama?

Jakoba. Selle wäikest. (Tühendab parem.
p. uuse poole) Tema imetab teda.

Dr. Geert. Iov, ja, ja. Nii, nii. Si ole
korras.

7.

Jannetje. Ta ei taha rinda - ja minu
poiss kaswab, nii et lust kaada.

Dr. Geert. Kas te olete juba katsunud, wä-
he suhkrut rinnna peäle panna?

Jannetje. Suhkruga ja siirupiga. Seda
ma tean juba isegi. Aga ma nii loll
ei olegi. Ja täna hommiku katsusin
weel wiigimarjaga. Aga ei. Ei ciita
midagi. Ja mähmed - nii mustad,
nii roksud...

Dr. Geert. Hää küll. Hää küll. Ma tulen
tunni aja pärast. Esialgu ärge sun-
dige. Jumalaga, Jannetje. (Läheb pahem.
p. ukse juurde, tuleb tagasi.) Temale,
mamsel, ärge ütlege midagi, kui laps
wast haige peaks olema - ta on, weel
nõrk - mõistate?

Jakoba. Ja doktori herra.

Dr. Geert. Hää küll. Hää küll (Pahemale
juure ära)

Neljas etendus.

Peremamsel Jakoba, Jannetje.

Jannetje... Kui laps haige peaks olema -
na, siis ei mõista ma lastest ei midagi.

Ta ei ole algusest saadik seda, mida
nii tublikes lapses, nii terveks lüdvu-
sus nimetatakse. Kas ema veel
ütleml ei ole?

Jaroka. Ei.

Jannetje. Veel mitte? Juba karstiistüm-
nis päew? Mina rüürisin juba vii-
endomal päewal jälle põrandaid
Jaroka Teie olete ka naene mis naene,

Jannetje.

Jannetje. Mul ei ole vähemalt rüna-
gi tarwis niisugust muna ja pli-
ma soga lõmpida. Kui minu mehe
ema mulle kolmandal päewal liiva
toie rapsaid periga wõdisse toi, par-
nisin ma neie tois. Täepuolest. Kon,
jumalaga. Ma teen minekut. Ma
pean ütlima, mulle see lugu ei meel-
di. (uuse pääl) Ja isa-mas tema siia
ei tulegi?

Jaroka. Ta on merel.

Jannetje. Ja tema sugulased?

Jaroka. Sellest tean ma niisama palju
kui teie Jannetje. Opetaja herra veel

9.

mähem. Kas teil ei võtaks paar muna
kaasa?

Jannetje. Ega ma ei ei ütle. Võta was-
tu, mis sulle paremaks.

Jakoba. Üks, kaks, kolm - rohkem ei
jolge ma anda. Kas tükki peab õpe-
taja herrale jääma - õhtusöögies - ja
kandad munevad väga halvasti.

Jannetje. Oktobri lõpp ja muud kui viih-
ma, ega see siis ime ei ole. Ma olen rahul,
isna rahul. Jumalaga mamsel. Täna-
väga.

Jakoba. Jumalaga, Jannetje!
Wiies etendüs.

Opetaja Nansen, mamsel Jakoba.

Nansen (väikene mütsikene pääs ja
piirküps rõõs.) Kus siin oli?

Jakoba. Jannetje. Laps ei ole päris terve.
Tõhter on sees. Te raisate jalutamast?

Nansen Ja, mere kannas.

Jakoba. Seda ma arvasin. Surnuaial
ma teid) ei näinud teid.

Nansen Siis nägite walesti, mamsel
Jakoba - surnuaeda ei unusta ma mil-

lalgij ära.

Jaroka. Kaste ei saavi esialgu tass kohvi?

Kansen. Ei, tänan.

Jaroka. Na, siis on teil midagi, mis teid vaevab.

Kansen. On ka, seda olite õieti arvanud, need inimesed siin... Mul lähel paras süda pahaks nende peäle. See talupidaj Van Dalen - na jaagu ta.

Fanem ei kuluta ma sõna enam selle kohta. Andke mulle peäle kohvi.

Jaroka. Ja - ma juba arivasin - mul oli hais ninas. Nad tästavad siin vasa veel palju vähemate asjade pärast.

Teie ei tunne neid veel. Opetaja Thijne ütles isegi, et kui neil oma ligimeste vastu niipalju kaastundmust oleks, kui nad oma ligimestest jaha kõnelevad, siis oleksivad nad tuge maad tööle lähemal. Ah! Nüüd kaldasin ma päima sisse.

Kansen. See tuleb sellest, kui te liigpalju minu eelnõija sõnu nõodate.

Jaroka. Laske see vella, ma kaldan

teile tulse tassi.

Nansen. Ei, ei. Maitses ka nõnda häa.

Kelle jaoks see on?

Jaroka. Kirgamaise jaoks. Ma pean veel pisut võtama. Kui tohter ja õpetaja sees on, ei mahu ma enam sisse. Tääl on ju piadegu kahel ümberpöörata liiga kitsas.

Kuus etendus.

Endised. Dr. Geert.

Dr. Geert. Tere õpetaja herra. Külma - andne!

Te peaksite wahi rütma, mamsel.

Nansen. Mina ei armasta suuja, doktor.

Ohtu eel wahi tuld - aga nii wana! Mis haige teie?

Jaroka. Kas tahan?

Dr. Geert. Muudugi, mamsel. (Jaroka ära!)

Seitsmes etendus.

Dr. Geert. Nansen.

Nansen. Wättere tugitool.

Dr. Geert. Täinan. Now, õpetaja herra - sel moodil läheb teenistuse aeg pea.

Nansen. See on ilus.

Dr. Geert. Ha, see saab päinis sergitu olema,

kuu see lugu raud lõpet.

Nansen. See lugu? See lugu? - Ei, see on
normaalne asi. Ma arvan woodit.

Luenatud woodi ei ole ikka oma.

Kõrtevi oli nii lahke, nii toreks tüüps...

Dr. Geert. Hahahaha!

Nansen. Hahahaha! See tuli mul päris ko-
gemata suhu, nii haruldasett hääs tüüps-
et mulle ühe oma wooditist siia tassis,
ja ma ei ole temasees magada saanud,
peaaegu mitte ühte ainet üäd! Mis
tema sees on - sulid, meenerohi või kui-
nad - mul ei ole sellest aimu - aga
igal pool libised tema seest välja. Ja,
ja. Ainuke hääl oli - kui ma hommiku-
li wana üles ärkasin - meri olse minu
ees. See on mõnus. Wesi ja päikene ja
rajarad... Kui minu magamise-
tuba tööloaks saaks sisse saada, ma
teeks rohe wahetust. Aga see ei lähe.
Wäaa kanju. Nii peame muudkui ilusa
uue reivise panema õpetajamajaga
lõatma. Ja, ja. Ja haige? Oma piipu
papsulades ma - kas te suitsutate? -

Ei? - unustan ma pääusja ära.

Dr. Geert. Ütleme, umbes nelja päeva pärast võib ta minema minna. Täna hakkib ta ules tõusta. Paalaja paneb ta rüüdesse.

Nansen. See on ilus.

Dr. Geert. Ja siis oleks mul veel üks pääle lisakuu palwe. Wäljawaade teie magamisse toast ei ole just väga lubus.

Nansen. See ei ole üldse kellegi wäljawaade.

Dr. Geert Tosi. Kuurisein ja paar sisse-
langenud ralmuskingast ei ole just
näige soovitatavamad naesterahvale, kel-
lele päikest ja walgust tarwis on.

Nansen. See võib olla. Ma ei ole seda
mul kunagi tähele pannud!

Dr. Geert. Naha saamise järel peab naes-
terahwal, kes kadaga surma suust
pääsenud, meelelahutust olema. Nad on
siis wahete wahel nurwameelsed. Ja
see siin ei ole just kõige lugewamatest.

Nansen Missugust mõju on ta teie
peäl avaldanud?

Dr. Geert. Sedasama lohtsin ma tee
näest küsida.

Nansen. Ningisugust. Kelle janel mis juht-
tunud, olen ma - olen ma sellest toast
esmale hoidnud.

Dr. Geert. Esmale hoidnud.

Nansen Muidugi. Inimesed on siin
rohkem kui waja juttusid leitud, juttu-
sid, et ma... Kui ma siia tulin, oli
mul lootusi - (naeratab) - ja, ja lootusi.

... Kuid aeg äpetab. Kuid on rõõmatust.
Ülehomme pean ma kantslist juttuse, sel-
tari, mis üks armutatud on, kuiseda non-
da nimetata lohib. Wäikesed, väikesed
inimesed. - - - (Teise jutu pääle ülemimese)
Ja teie pääle?

Dr. Geert. Ma ei tea.

Nansen. Teie ei tea?

Dr. Geert (algasid meigitades) Ei.

Nansen. Te olete teida ju peaaegu neli-
teistkümmend päewa nainnud ja te-
maga kõnellenud!

Dr. Geert. Ja, ja. Aga ma olen niisama
tark nagu enne. Karwapääl niisama

tava. Minu sõna selle peäle, opetaja keera.
 Tema silmi ei wõi usaldada. Kui ta üks
 silmapilk kosine on, siis wõiks selle peäle
 wanduda, et tema silmad naerawad.
 Ja kui ta naerab, taist naerab, siis
 wõib ta kõige kurwameelsemaid asju
 ütelda. Alles nüüd ütles ta weli nii kus-
 tilisel toonil: doktor, kui ma ära süen,
 siis peote mind siia matma, kus nii
 ilus wairne on — ja enne kui ma sõnagi
 wastu sain ütelda hakkas ta walju peäle-
 ga naerma ja ütles: Küll wõib sumutid
 hirmus igaw alla. Halastaja öde oli
 pahane ja pari rüü temale suu peäle.
 Ja. Ma ei tea. Ma ei tea. Kas tema mehe
 üli teateid on tulnud?

Nansen. Ei.

Dr. Geert. (nabeldes). Ma juba küsisin ene-
 selt — mulle tuli nii etti — kas temal meest
 ongi

Nansen. (ännalt) Loodame seda

Dr. Geert. Loodame? Tä täendab ameti...

Nansen. Armas doktor, loodame seda.

Ma olen oma, rohust täitnud, kõige liht-

samat inimese kohust. Ja enne ruita
oma lapsega ära läheb — nelja päeva
peirast, eks ole? . . .

Doktor Geert. Neli, viis päeva, arvan ma.
Kansin . . . Nelja, viie päeva juuksul
pean ma veel üht teist kõrgemat ko-
hust täitma. — Kas teil enam
aega ei ole?

Dr. Geert. Ei, õpetaja, herrad. Palju hai-
geid. Kui lehed langedavad, rüüb ma-
masti vana inimestel käsi hal-
vasti. Tore wäljawaade siin. Ah ja,
tõsi — mina olen ka üks nupumees —
mul oli omeli pääletikkruu palwe sü-
dame pääl, eks ole? eks ole tõsi? — ja olen
temaga pooli tee pääl rinni jäänud.
Kas tü tohiks siin tunnise istuda?

Kansin. Parema mitte — aga ma saan
teie hooldisemisest aru. Kull sellega toime
saab. Jumalaga, jumalaga.

(Doktor ära.)

Kaherassas etendus.

Kansel Jakob. Kansin.

Jakob (ukse päält) Koh nagu soovii-

te öde... (Nansenile) Ja tõuseb üles, kas teate juba? Ja, see on tema, kes sääl laulab. Et ta wälja tohib tulla on ta nii rõõmus, et ta silmapilguigi juund ei pea.

Nansen. Kes sääl wilistab?

Jakoba (nuulatab ukse juures) Tema muidugi. Kas ma pean temale ütlima?

(Nansen raputab rahulikult peäd)

Wilistab — kuidas võib ometi naesterahwas wilistada. (Lähub peäd raputades ära. Nansen wõtab puldi peält globuse, paneb enese ette ja waatab teda rahulikult suitsutades) Opetaja herra — õpetaja

Bronk ja Van Dalen on siin..

Nansen. Laske neid sisse tulla! (Paneb globuse endise koha peäle.)

Üheksan etteandus.

Nansen. Bronk. Van Dalen.

Bronk Seda ei oleks sa uskunud, mis?

Ja ta siia wahem kui tunni ajaga!

Suur pesupäew siin?

Nansen. Ei. See woodi on ainult ajuti-sell siin. Istu-ista ometi. Noh, Van Dalen,

sõber, mis siis lahti on? Kui ma
teile ennist vastu tulin, teelasite
mind nii vihaselt ja tegite nii
tõgeda näo, et ma jäin ära rühku-
sin.

Van Dalen. Neid on veel enam, kes
tõgeda näo teevad - ja kui ma seda
mitte õpetaja herra selja taga ei tee,
ei ole ma veel raugeltki kõige hal-
wem.

Bronk. Ei, ega ta nii pahasti ei mõtle-
gi.

Nansen. Võtke omad istet.

Van Dalen. Ei, ma jään parem seisma.
Ma pean nii kui nii varsti ära mi-
nema.

Bronk. Tä jutustas teil mulle ühe ime-
liku loo. Nansen - ühest naisterah-
vast, ühest lapsest ja ... Mis see siis
tähendab?

Nansen. Missuguse imeliku loo te
siis jutustasite. Van Dalen. Ma tahaks
seda ka hää melega kuulda.

Van Dalen. Õpetaja herra ei ole waja

19.

mulle niiwiisi pääle karate - mul on õigus - ja kellele ma ka jutustasin - Klise ja Steen - Nagtuyaal ja köster, kõik annawad mulle õigusi. Nansen. Kas te teed õpetaja majasse enam ei mäletanud? Pidi see minne selja taha sündima?

Vän Dalen. Kui ma teda ei oleks mäletanud, siis ei seisaks ma praegu siin - see on kindel - see on kindel. -

Ja kui mul kindlad teated jõudsiwad, wiivoltasin ma Ma ei juorse ühe öö jää pääle. Kahessa päewa eest ei oleks mind uskunud - siis oleksite te ütelnud. Vän Dalen, sinna on puussepp augu jätnud. See on kindel.

Kui ma nädala eest - aujutage seda enesele ette - selle teatega lei juurde oleks jõoksnud. Õpetaja herra, lapsel, kes nahtetistruimne päewa eest rügu-konna ruumatusse kirjutati, ei ole isa - õpetaja herra, üksigi auus nudanik ei taha selle naisterahwaga, seda siin põetatakse, tegemist teha -

oleks ma nadala eest seda ütelda
 julgenud, ilma loendusteta, siis
 oleksite te mind unsest wõija wis-
 kannud. On see tosi wõi mitte? La
 nüüd on mul täendused. Olge hääd.
 (Otsib taskust)

Nansen. Jätke nad taskusse.

Van Dalen. Ma pean need taskusse
 jätma!

Nansen. Ma ei ole uudishimulik.

Van Dalen. No nüüd on lugu!

Pronk Luba, Nansen...

Nansen. Luba Pronk, meie kõnelime
 pärast selle üle. Meie jõume uude otsu-
 sele. Ei pistke te tasku tagasi Van Dalen.
 Terwe see wiis, kuidas te asjast rinni
 olite hakanud, ei meeldi mulle. Kes
 liid on palunud paberisi nõudma
 hakata, kes?

Van Dalen. Ma pidin neid nõudma-
 kui riidawanem. Ma ei tohi ometi
 kedagi raamatusse sisse kirjutada
 kui ma waevalt nime tean. Dr. Geert
 tuli sindinut ülesandma - ta teadis

just niisama palju kui teie. Mehe
 nime pidin ma lahtiselt jätma.
 Naisterahwas olla liig nõrk, ütles
 doktor. Siis pärisin ma ise järele.
 Päris hirm tuli peäle kui kuuled.
Nansen. Ma ei taha leie paberisi, Van
 Dalen. Seda ütlen ma teile nüüd wii-
 mast nõnda. Ja kui te nõrd jälle Klit-
 ze Steeni, Naglegali ja - ja kõstriga
 nõuupidamiseks nõrkki tulite, siis ütli-
 ge nendele, et mul niisuguse ristimä-
 nusti - nõrkuse pärast häbi on.
 kes pääd nõrkustavast, kui nen-
 de hingekarjane maisterahwa oma
 majasse võtab, kes tema ukse ees nõrk-
 ku langeb, kes ukse ees hoigab na-
 gu piinapingis. Kas oleksite leie, Van
 Dalen, (oma ukse riivl pannud ja
 oma ligimese woolawa wihma
 käes löwe taga) ühe õnnetuma nii-
 sugusel juhtumisel saatuse kwolede
 jätnud. Kas oleksite Van Dalen, oma
 ukse riivl pannud, ja oma ligimese
 woolawa wihma käes löwe taga sün-

nitada lasknud? (Waljult) Kas oles-
site teie enne tema paberite järele
pärimud? Noh? - Kas ma wastust
ei saa?

Pronk. Kas ma tahan

Nansen . . . Ei, Pronk. Meie pärast.

Noh, Van Dalen?

Van Dalen ja-ja - siin ei leia ma
selle jaoks nähe õiget sõna. Mina
oleks ka tema . . . ja, seda oleks ma
nindlasti. Mis sa ühele loomale teed,
seda teed ka inimesele. Aga minu
ja teie wahel on wahel. Kui meil siin
ainult natolikeks olessiwad, siis
ei ütleks ma weel midagi. See on
nindel. Teised teewad külas juttusid.
Ei saa ja la täit astuda, kui juba
kuuled, kuidas protestantidel meie
õpetaja suus on - mis nõrk õpetaja
majas sünnib. Nad ajasiwad selle
asja suureks. Kui te olessite kuul-
nud, mis nad sead jutustasiwad
teile oleks weni silmini tõusnud.
See on nindel. Et nende suud sul-

guda, pärisin ma siis järelle...

Nansen. Ainult selle pärast?

Van Dalen. Ja uudiskirumline olin ma ka. Seda annan ma järelle. Muidu ma peaks walitama. Aga niid. Nüüd teavad nad külas kirkje jutlusid juba terweni karsteistrammend päewa. Nad naerawad, kui nad õpetaja majast mööda lähewad. — Kõrtsis....

Nansen. Kas teid ka kõrtsid huvitawad, Van Dalen?

Van Dalen. Seda teab õpetaja herra ometi paremini. Ma kõnelen mis shandarm ütleb. Ja tema ei walita, see on kindel!... Kõrtsis laulawad nad häbemata laulusid. Meie tahtsime neile juba naha pääle anda, ei ole aga perge neid sõnast püüda - ja - ja päris ütenokrus ei ole neil ju ka. Kuiti ennem oleksite teadnud, kes teie ukse es lammas — kui te seda paberit lugenud oleksite — na — siis ei oleks te umale niisugust asja naela tõmmanud — siis oleksite

meie kogudusest suure pahanduse
eemal hoidnud.

Nansen. Seda ei oleks ma mitte teinud.
Kui keegi maas suuremas on, siis aida-
takse, ja kui ta ka mõige suurem nur-
jalegija oleks ja naisterahvas lapse-
waewas, kes lapsewaewas, kes enam eda-
si ei saa... Minge rahulikult koju,
Van Dalen. Teil enistel on tubli naene ja
lapsed. Mõtelge nende tundide päälle
tagasi, kus teie naene nurgawoodis
oli ja tohter mind kutsuda laskis,
sest et ta arwas... Teie kard nutsite
meie ärarohkemises ja palusite - Jumal
kinnis temale elu. Ja teie julgete ette-
hileid teha, et mina iht õnnetu nii-
samasuguses seisukorras oma ma-
jasse wotan?

Van Dalen. Mina ei ütlen ju midagi.
Teised teewad juttusid.

Nansen. Hõia küll, hää küll. Teistega
saan ma pärawast rökku. Ülehom-
me kõnelen ma, kõnelen ma tingi-
mata. Minge aga nüüd. (Jõbralikult)

Ja kui te mulle jälle vastu juhtute
tulma siis waadake minu patude
pääle wähe läbi sormede. - Ja?

Van Galen. Ma tahassin omneti, et asi
jutgem - et te wiimati ei arwa, nagu
wõluses ma need wõled oma pääst
need paberid siia jätta. (Panub paberid
kirjutuselawa pääle.) Siin nad on.

Nüüd wõtte nendega teha mis tahate.

Kansen. Wõtke nad rahulikult naasa.

Mina ei taha neid.

Van Galen. Ma jätan nad parem omne-
ti siia. See on kindel. See on kindel.

Kansen. Mina neid ei loe, Van Galen.

Van Galen. Täna mitte - aga homme. Ja
siis ei jätta te toda mitte tuniksigi enam
siia. Hääd poewad, õpelaja herras.

Jumalaga. (Ara)

Kümnes etendus.

Kansen. Bronk.

(Wärsus. Kansen murrab mõtetes piibu-
warre poolks.)

Bronk. ... Noh? - Peab siis nüüd piüpsgi
selle cest kannatama.

Kanssen. Ma pean veel pikkameel õppi-
ma. (Kaeratades) Piis on küll see kõige
hüüjem asi. Tääl ripub sinu oma
Leovid.

Bronk. Ja, palun. (Täidawad wainides
piipusid. Täbi urse kestad laulukääl:
„Kui õopik laulis kewadel, Eks armas
tus polnd süüdi.“) On see see naeste-
rakwas!

Kanssen. Ja, ta tohib täna esimest kor-
da ülestõusta. Kas sa söögiks stia jääd?
Bronk. Ei — ma ei wõi mitte — mina —
kana — parem mitte.

Kanssen (naeratades) Ega sa ometi tühja
kohuga koju ei mõtle kõmpida. (telatab
näe rõõlistamiseks nalla järel.)

Ma ütlen peremanselile...

Bronk. Ei, Kanssen. Sa oled etlewaata-
mata olnud, liig etlewaatomata, ja
parem on, kui mind selle juures ei
simeetata.

Kanssen. Päris tõsiselt?

Bronk. Enne soovisid sa, et ma waisin.
Nää. Aga nuud oma wahel, kui süber,

Kui waima sõber — sell mehel oli õigus.

Nansen. Sed ütled sina?

Bronk. Sel mehel oli õigus — mitte selle sõbraliku roquduse labases mõttis — temal oli õigus, sest niusugusel ajal, kus waimulikude wastu ka kõige alatum sõjariist weel hää rullalt on, ei ole niusugustele juttude lõppu aimatagi ei julge. Ja kuulid, et röstsidis...

Nansen. Bronk, Bronk, ma ei suuda eneseli ettekujutada, et ma sinu häält kuulen...

Bronk. Ja, minu häält, hoiatawat sõbra häält. Juba vähematist asjadest on piisnapiile teatatud — ka mina olen seda teinud. Kui waimulikud peasme meie kõige eest hoidma, mis meie pääle halba warju võiks heita ja ainult nirus tähelepäemest eneste pääle tõmbama; meie ei tohi inimeste suhu sattuda. Tuisel, põlmandal, neljandal päeval olidsid sa hobuse pidanud ette rapendada laskma....

Nansen. Tohter ei lubanud.

Bronk. Ja täna?

Kansen. Täna on see veel vähem võimalik.

Bronk. Veel vähem?

Kansen. Minu enese tundmise pärast.

Bronk. Mis midagi väärat ei ole.

Kansen. Mis misid petta ei või.

Bronk. Kohused kiriku vastu.

Kansen. Kohused sinu usu, minu usu vastu, Bronk.

Bronk. Üks naesterahvas siin...

Kansen.... Lisab Jumala naitse all...

Bronk.... Naisugune naesterahvas mitte.

Kansen (ägedasti) Bronk!

Bronk. (ägedasti) Ma ütlen, mis ma nõulen. Need paberid...

Kansen. Ei lähe mulle midagi sõrda.

Bronk. Ma olen neid luginud.

Kansen. Mina mitte. Ma tunnen ennast sellepärast puhtama olewat.

Bronk. No nüüd on ometi —

Ursteistnimmes etendus.

Halastajaõde. Endised.

Halastajaõde. Opetaja nerra —

Nansen. Ja õde?

Halastaja õde. Doktor tahlis teie näest küsida, kas...

Nansen. Seda küsis doktor. Pävast õhtu-palwerkella istuge temaga paariks tun-niks siia - arna juurde - mitte liiga lähedale - tuul puhub mere poolt - ja sääl tõmbab.

Halastaja õde. Hää küll, õpetaja herras.

Bronn. Õde, kas te olete temale ütelnud, et see sundmata on õpetajamajas laulda!

Halastaja õde. Ma olen temale seda ütelnud, õpetaja herras. (Lohet ukse juurde.)

Nansen. Õde! Ei pange enne üks rin-ni - Kus ta palweid loeb weel?

Halastaja õde. Ei, õpetaja herras. Esimes-tel päewadel legi ta seda. Siis ei pännud ta palwerõngast, mis ma temale and-sin nõestgi ära. Nüüd enam mitte.

Nansen. Enam mitte.

Halastaja õde. Ei, õpetaja herras. Kui mi-na palwetan, siis wahib ta mulle ainult otsa. - Ta tahaks väga oma last näha.

Kas tahib teda juba siia tuua?

Nansen. See ei lähe. Laps ei ole mitte päris terve. Temale ei ole tarwis midagi ütelda.

Helastaja õde. Ma ei ütle seda temale, õpetaja herrale. (ära)

Hakstiistrumnes etendus

Nansen. Bronk.

Bronk (koputab piibu seest tuha wälja.)

Nansen, meie rääkisime natuke ägedalt üksteisega. Ma lähen ära. Kui ma tagasi tulen, siis räägime veel kord oma arwanised ära.

Nansen (sõbralikult) Kuule uige, Bronk ja istu veel üks silmapilke. Wististi ei tume sa asjade seisukorraldada nii hästi, ja ma ei tahaks hüümelega, et meie arwanised selles asjas lahkuw lähemsiwad.

Bronk. Ma ei usu, et me selles asjas kokkulepsime -- ma ei tohi sinuga kokkuleppida.

Nansen (apert awades) On sul midagi selle wastu?

Bronk. Minul, ei.

Nansen. Mul on waheti pabel liiga rit-
sas oma melja seinä wahel (Lae pääle
tähendates) Lagi, need talad rohuwad
mind. Meie, kes meil jumala sõna
kuulutame, ei peaks kunagi muud
nägema kui taewast, päikest, tähti,
maailmaladust. Ma kardan, Bronk,
et elu tapetite ja laelutija wahel mind
wäikeses teel - sina - sina juba...

Bronk (ka akna juures) Kelliga jumal on,
see ei jää wäikesemaks.

Nansen (woodi ääre pääle istudes, sil-
mad mere poole.) Tana on mul sinust
pettewuse tundmus. - See waata. -

See oli otse ranteist kümne päewa eest -
õhtu eel - wihma waling - mina seisin
siin. Lääs ütles minu peremansel, et
üks naesterahwas, kes praegu kirinust
tulnud, üks es maas hoigab. Meie
kandime tema melemõistusest sisse.
Seda oles sina otse nõnoda samuti tei-
nud. Ma pidin seda tegema. Sa lead,
et kirin külast tükk maad eemal on,

liig raugeel - seda pead sa juba usku-
ma! Tahter tuli poole tunni pärast
ja ütles, et ära viimine tema surm
oleks. Jääl andsin ma iseenesest mõis-
ta, iseenesest maista, oma woodi. See
on rõik. Kolm ööd, naks päeva valtas.
Ta kannatas niisugust valu, et ma te-
ma rabeamisi e iialgi ära ei saanda
unustada. Ta rixendles ja palvetas.
Jga silmapilke palus ta puhalt neitsilt
abi. Ma ei suutnud seda päält kuulata.
See piinas mind - see rihutas mind
majast välja - kirikusse. Ja, täiest
südamest palvetasin ma tema eest,
tundide raupa - et tema hädamissa
mitte ruulda. Kui palju kannatab
naesterahvas...

Bronk. Ja?

Kansen. Ja? See on rõik

Bronk. Kõik - nuni tänaseni?

Kansen. Kõik Esimesel öhtul kutsusin
ma telegrafi teel kalastaja õe - ja pa-
lusin mõstri rääst siia ike woodi.

Bronk. Kas ei oleks sa võinud teda

kästri juurde — ?

Nansin. See elab naese ja kolme lapsega sahis wäikeses toakeses. Õpetaja maja ga on selle kõrwal päris luss. Minul on wähemasti üks magamisetuba, tuba talilaja jaoks ja köök. Ja siis: Misp tagasi tõrjuda, mis jumala näpunäide on? Ma olin õnnelik, Bronke. Gest see kannatamine üsna minu lähedal, see raudamine mere ääres, pilt surnuaid püäle, see kõik raputas minus asju ärkwele, mida mina warem ei tunnud, see tegi mind rüpsenaps armatusetöö jaoks selle inimesesoo kallal — kus walis ilmalt sünnit.

Bronke. Kallis söber, kallid söber, kuidas wäiksin ma sinu tege kupa mõista? Isedranis mina! Kas ei tunne meie üks teist juba noorest saadik. Aga kolme, nelja päewa järel — nagu ma sulle wäitlesin — ja, sul ei ole tarwis korjata, mis dakter ütles arwas! — oleks sa tema pidanud, maksu mis maksab, ära lastema

wia...

Nansen. Ka siis, kui tema elu oles
nohansnud?

Pront. Siis muidugi mitte!

Nansen... Siis ei ole sul selle kohta enam
midagi tarwis ütelda.

Pront. Nansen, usu mind, asi lõpetab hal-
vasti. Ei ära pehita õlgasid. Meie
peame mõni kord paljud olema — teiste
inimeste pärast. Sel maesterahwal
ei ole meest.

Nansen. Temal on laps.

Pront. Tema minevik on täis kergemeel-
sust ja järelnaalumatust.

Nansen. King, seda tarwis päästa on.

Pront. Seda ei näe kogudus, seda ei
näe protestandid selles loos.

Nansen. Tema (waimustatult)... kirjutas
sõrmega maa pääle... Kes liie hul-
gast ilma patuta on, see hütaku esi-
mene kivi tema pääle.

Pront. Ah, ah, Nansen! Need ei ole ki-
wid, mis tagasi lendavad! Nad len-
davad tagasi kiriku püha ihu vastu.

Nansen. Ma ei tunne sind täna ära.

Bronk. Ja mina sind mitte (Waihus:

Kestab hile naermine) Kui sinu majas
niisuguseid häält kuula on, Nansen,
siis ei tule ma enam siia.

Nansen (naeratades)... Kui tarvis pääs-
ta on...

Bronk. Siin ei saa päästa! Loe seda.

Ja mõtle piiskopi eeskirjade peäle,
keda ma... Õla hästi, Nansen.

(Ära.)

Nansen. Õla hästi, Bronk. Ma loodan
sind warsti jälle näha — endisena, en-
disena. (Paneb arma kimmi ja seisab
silmapilgu unistades wait. Heledat neu-
ru on jälle kuulda.)

Kolmasteistruimes
elendus.

Halastajaõde. Nansen

Halastajaõde. Teie soovite?

Nansen. Ma lahtsin — ei midagi.

Halastajaõde. Kas teie ei koputanud?

Nansen. Ja. — ja muidugi. — Ma mõtlesin. —
Ei, minge peäle (Halastajaõde ära) Sisse!

Neljasleistrümmes etendus.Nansen. Köster.Köster. Kui ma eksitan...Nansen. Teie ei eksita sugugi.Köster. Ma pean teiega nõrd kõnelema see on õige sõna.Nansen. Siis peate seda ruttu tegema, Langebier — wile minuti peate te kella lööma.Köster. Kui ma siis seda nõnda otsesõnne tehin ütelda: ma tahan oma woodit tagasi.Nansen (sõbralikult) Hää, Langebier —Köster. Ja, aga veel täna.Nansen. Hää, Langebier.Köster. Kas te ta täna minema saadate?Nansen. On mul teile sellest aru anda?Köster. Ei — seda mitte — muidugi mõistate mitte — aga kui see hää on, et ma oma woodi ära viin — wõi ma sõrmede pääl ära arwata...Nansen. Pidage oma arwe sõrmede otsas enesele! — Ma ei saadate täna mitte minema.

Küster. Kuidas siis woodiga lugu jääb?

Kanssen. Sellepärast ei teeks mina omaale
pääwalu, Langebier. Teie tahate woodit
täna päätte saada, ja mina annan teile
kõhi tuba raasa wotta. Ainult waip
on minu talilaja oma, ja padja alt
leiate minu koti. Ma ei maga häämee-
lega madala pääaluse pääl.

Küster. Sellest ei saa ma aru.

Kanssen. Millest ei saa teie aru?

Küster. Kuid ei ole minu asjad. Ja, kui
nad minu asjad ei ole, ei saa ma
neist nii kuu nii aru.

Kanssen. Suurepäraline mõttekõik.

Küster. Minu mõlemad pujad magasi-
wad kõie selle aja, nii kaua kui see lugu
juba kestab, maas - ja maas, niiske
ilmaga, see ei ole naljaasi.

Kanssen. Sellepärast oleksin ma warem
mõtlemata pidanud. Kuid näuan ma,
Langebier, et woodi enam tundis siia
ei jää

Küster. Plus, ilus, aga kus siis teie mõt-
ete...

Nansen. Mis poisid rannesteist rümmend
päewa ära suutsiwad kannatada - ma
tahan nende pääle mõelda, seda töv-
tan teile! - seda suudan ma küll weel
neli päewa.

Köster. Kui see teil jaoks sünniks, ei
lausuks ma sõnagi - seda wõite ära
patsuda, kui nõrd haige olete....

Nansen. Nüüd lähete juba liiga lahkes,
Langebier.

Köster. Et aga minu lapsed maas ühe
naesterahwa pärast, kes, kes....

Nansen. Ilma seletusteta, kui ma palu-
da tohin! Ma tean kõik.

Köster. Kui teil noik teate, mis sääl pobe-
rites seisab....

Nansen. Koik.

Köster. Ja teil peate teda ikka weel oma
majas?

Nansen. Seda ütlesin ma teile ometi
selgesti küllalt.

Köster. Siis pean ma oma arwamise enese
teada.

Nansen. Siis pidage oma arwamine enese

teada ja võtke woodi põõle rauba.

Köster. Üks paar üs woi taga on mul
üksmik.

Nansen. Aga mulle mitte. Laskuisi wõ-
tan ma ainult nende poolt wastu, kes
mind täiesti usaldawad.

Köster. Lida, teen ma omeli sellegi pärast
Nansen. Aeg on minna. Wiige woodi ära,
mõistate? Mul on sääl nõrwal veel üks
wana sohwa. Küll ma juba laime saan.

Köster. Kuid te just soovite...

Nansen. Ja - ma soovin just.

Köster. Kää küll, õpetaja herra (ukse juures)
Kas Nielseni haud Peterseni oma nõrwale
peab tulema?

Nansen. Ja, louna - ida poole külg.

Köster. Siis on kää. Kana ääre naewasin
ma juba leihti. Ja kui teil õhtu eel ahju
tahate kütta - ma raiusin tana hommiku
wara wanu puusõrka puruks - poole
nendest põletan mingi ära, teise poole saab
õpetajamaja.

Nansen. Missuguseid puusõrka?

Köster. Wanalt surnuaialt.

Nansen. Kas see lubatud on? Kas siis enam muid poletispuid ei ole?

Köster. Kui see lubatud ei oleks, woi ma seda siis teeks, põlewad hästi. Terwed walin wälja - aia jooks. Koh, kas swiite woodit veel siia jätta?

Nansen. Ei. Laske aga poisid nörd jälle hästi magada. Edasi, Langebier, ei ole enam minutitgi, te peate kella lööma!

Köster. Ma ei ole veel ialgi hiljaks jäänud. (Ära)

Nansen (Paneb piibu oma paigale - lähed tagumise ukse raudu ära. Kuuldub kirsru kella löömist.)

Wiesteistseümnes etendus.

Halastaja öde. Rita.

Halastaja öde (toetab Ritat) Seisatage siin wäherene - ma liikkran tooli akna juurde.

Rita. Seisatada? Tundide raupa woin sin ma nõnda jooks. Teie pidasite mind liig raua woodis kinni. Liig raua. Siin lohnab nii toredasti tubaku järele! Kas te ka ei leia? See on täppest armast. Sest igawesest rohu ja karboli haisust oled

päris sissepalsameritud, hahaha!

Halastaja öde. Ärge kõnelige nõnda palju ja ärge naerge nõnda wäljusti - sääb taga on ainult õhukene uus riirikusse. Praegu on jumalateenistus. Istuge

Rita. Siin on tore. Seda wõisin ma kuud otsa waktida. Ah, see hulk najakaid - näed najakad! ja uus aurulaew! Kui wäikene ta on - ja missugused najakad suitsupilwikesed...

Halastaja öde. Istuge! Pidage ometi meeles, mis tohler ütles - kõige päält mitte liiga wäsitada.

Rita. Kui ma istun, ei näe ma muud kui pilwesid. Veel uus silmapilgunene - ma (olen) pidin ennast nii kaua - wäljawaatega musta ruuwide ja wiltu waju - nud ristide pääle lõkustama. Üht risti wõiksin ma päris joonistada, just nagu rüürak mees... ja teisel sääl kõrwal radusiwad hambad õhtul suust ära. (Waikus.)

Kui suunepäraline - ja, oh, oh - öde, waadake ometi - sääl tuleb terve kari

delfiniseid vanda. — Kule! Just nagu
 kobused meres. — See tähendab tar-
 mi — halba ilma. Selle ees oli mul
 alati hirm. — Kas naate? — üks
 juhatab teid. — Üle laemete, ja, marsh
 — radunud õngi! Kümme, kaksküm-
 mend, kolmkümmend — ilma arvuta.
 Kule. Jest saab meremestele nalja.
 Kas te sinna poole ei waata?

Halastaja öde (jalapink näes.) Ei ma
 ootan teid.

Rita (istub) Häia siis kull. (Hal. öde liik-
 rab pungi tema jalgade alla) Täna
 väga, lei olete ingil. Kas ma tohin
 teid suudelda?

Halastaja öde. Ei, Rita.

Rita. Kas musu tänuks ei ole lubatud?

Halastaja öde. Ei, Rita. Kas soovite pat-
 ja selja taha?

Rita. Ah, ei — mul on jumalik olla.

Kiiraua kui ma elan, ei ole ma veel
 kunagi nõnda väga puhunud abnuol.
 Minu ema ajas mind iya päew kull
 wiis põhust wälja. Ah, kui mõtelnud

oled, et neid ial enam ei näe, siis
võib pilvi otse jumaldada. . .

Kalastaja öde. Ainult jumalat võib
jumaldada.

Rita. Otse jumaldada, öde! Tõel ei sun-
da teda nõnda tunda, sest et lei sur-
ma nonda enese sees ei ole näinud,
nagu mina. Hallid ja pruunid pil-
ved. On nagu hõljaks ma nendega
ühes. Mul hakkab sellest päris pää
ümberkauma.

Kalastaja öde. Ma hoiatasin teid.

Rita. Selles inetus magamiseskambi-
rises ei olnud meid kuulda - siin
aga! Tore! Kui palju ilusam see on
kui orelaõngamine kivikus. Ma olen
teda tihti ära neednud.

Kalastaja öde. Orelit ära neednud!

Rita. Ma ei ole orelit ialgi sallinud.
Siin on ta mind oma õngamisega
alati illesõratanud, kuima maga-
da tahtsin.

Kalastaja öde. Selle vastu ei olnud mi-
dagi parata. Kell rahulik südame tun-

nistus on, kuulab häa meelega päält
kui arel ühes palvetab.

Rita: Kgu ma siin istun, ei ole mi-
nul ihtegi südameetunnistust.

Halastaja öde. Minul ikka.

Rita. Minul mitte. Kui mul nüüd
minu laps oleks - ja, sellipärast
pean ma veel õpetajot paluma! - Kui
mul minu laps oleks - siin - nõnda
väljapuhkanud - mere ääres ja pilved
- siis ei saaks ma millegi pääle mõ-
elda. Laps on minu ainus igatsus
- ma naeran, kui ma sellest ainult
rõnelen. Kui õnnelik ma oneti olen -
kui õnnelik! Missugused hääd in-
mused teil oneti olete. Nii peaksivad
nad kõik olema. Mis? Ei, eks ole?

Kõik hääd - see paneks kaigutama.
(Halastaja öde hakkab taskesti pal-
weid lugema) Teid müidugi mitte-
aga mind kindlasti. Inimene ei pea
hää olema - kui ta hää on, siis lä-
heb ta isenesest halvaks - selle üle
mõtlesin ma järele, kui ma woodis

lamesin. See on nõnda, öde. Seda muu-
 ta ei saa. Minu isa võis seda nii
 selgesti ära ilelda. Et ta häa oli,
 siis rõõwisiwad inimesed teda nii
 kaua, kuni ta paljas ja ära aetud
 oma elule otsa tegi. Surruaia ta-
 ha on ta maetud pühitsemata ma-
 sees. Pühitsemata. Kuidas wõib huma-
 lat nõnda teetada. Ei, ei, kaid in-
 mesi ei wõi ma põrmugi sallida,
 wäljaarwatud teie ja õpetaja. Teie
 olite ristiniimesed. Teie eest läheks
 ma tulest läbi, selle eest, mis te mi-
 nule ja minu lapsele, minu lap-
 sele olite teinud. Kas saate sellest aru,
 öde? (Wainus - ta pöörab pää kalas-
 taja õe poole) Ah! Ärge pange pahaks.
 Ma ei teadnud seda (Wainus. Hal. öde
 teie palweks kokkupanatud kaded lakti)
Halastaja öde. Teie ei pea mulle ala-
 ti nõnda otsa waatama, kui ma
 palwetan, Rita. See segab mind. Ma
 tunnen teie silmi

Rita. Ma waatan teile siis nii häõmel-

lega otsa, öde. Nii näänmelega, sest et
 te ma maesterakwas olite - ja sest et
 ma teid imestelen. Mina juuaegu ei
 saa palvetada (Hella loomine jaab
 wait.)

Halastaja öde. Ärge väänige ometi
 nii võõriti asju.

Rita. Misparast palwetate teie nii sa-
 gedasti.

Halastaja öde. Sest et ma võige armsa-
 mini Jumalaga rönelen.

Rita. Ma ei olnud mitmel aastal enam
 käsa palveks risti pannud - ja, see
 on tõsi - enne seda kui ma hirmsa
 walu (sees) rõies olin.

Halastaja öde. Siis õppisite seda niüüd
 ometi.

Rita. Ei.

Halastaja öde. Ei?

Rita. Siis andsite mulle palwerõnga
 kätte - ja siis - see oli niisugune piin,
 öde, niisugune kole piin, enne kui laps
 tüli - siis risendasin, ja palusin ja
 palwelasin ma - omas hirmus - omas

hirmus - ja, ainult oma hirmus!
Nüüd kus valu mööda on ja ma nii
hästi pehmunud olen, et ma mõnusu-
si parast oma rihagi ei tunne, nüüd
ei suudaks ma enam palvetada.

Kas te sellepärast minu järele paha-
ne olete, öde?

Halastaja öde. Mul ei ole õigus paha-
olla.

Rita. Teie wahite nii wairuselt enese ette.

Halastaja öde. Lest et mul teiega hale
meel on. Kõnelege õpetajaga. Minu asi
oli teie ihu eest hoolitseda. Teie jalwe-
tasite palwetosite - hirmus - ahastuse
tundidel leidsite Teie oma Issanda
jälle. Ma tean, et ta teile alles jääb. See
ei wõi teisiti olla.

Rita. Kas see teisiti olla ei wõi?

Halastaja öde. Ei Rita. (Rita laseb ennast
wasinult seljale ja püügistab silmad
rinne) Pean ma teile nüüd padja
andma?

Rita (nimniste silmadega) Ei. Ma istun
nagu kuninganna. See wairus

see wairus - see laenete nokin -
 see teie mind uimaseks. (Wairus |
 öde?

Halastaja öde. Ja?

Rita (nimni silmadega) mis saistas
 õhter wiimasel kõige raskemal päe-
 wal?

Halastaja öde. Tohter arwas...

Rita. Et ma suren. Siis oleksin ma pü-
 ha õhtusöömaaja - ei seda ei oleks
 ma vastu wõtnud, siis oleks mind
 maha maetud. (Ennast ules ajades)
 Oh, kuidas ma elu, inimesi, linna,
 loomi, pilweid armastan. Kui ma
 homme, ülekommene wälja pääsen, on
 esimene muu minu lapsel - teine
 maamullale. Kas teie olite juba nõrd
 oma suuga maad suudelnud, öde?
 Mina. Kas nõrda. Kas nõrda. Esime-
 ne nõrd olin ma weel laps - kas ma
 teid tuulan oma lobisemisega? Ei?
 - esimene nõrd olin ma kolme - nelja-
 bistnimme aastane tüdruk. Terwe
 talw, terwe kevade, pool suwe olin ma

umbes kolmekümne teise lüdruruga
 natuse kiivide all istunud, vana
 hommikust hilja õhtuni, ikka
 sessama, ikka sessama - nii väga
 sessama, et meil hing rünnu kõi-
 ni jääb, kui ma selle pääle ainult
 mõtlen. Raha sai ema. Sellest ela-
 sine. Kui natusekiivide all rünnu-
 oli, oli talu, kui rapsud valutasi-
 wad, oli suwi. Kui me natuse paa-
 ride wahel arabinat kuulsime, oli
 uude, siis renisivad warblased
 ja mustad r'ästad r'efasse. Walja
 waade akendist: natuse natuse kõr-
 wal, korsten korstna kõrwal - näekü-
 lmed lennasiwad arnast sisse, lib-
 lised nii nõrgele ei jõudnud. Õhtu
 surmani wõidnud - woodisse - homm-
 miku algas sessama pääle, ikka
 sessama. Pühapäewiti sai kodu tööd
 teha. Tääl, ühel augusti-nuu päewal,
 oli natusealuse lüdraka paremes surnud,
 ja meil saime wabaks, ja siis joorssi-
 me meie, joorsime, kuni wõljas rabe.

lises olime, wäljas rohelises, mis mind
kohmetaks tegi, mis mind nutma pani.
See rord sundlesin ma maad, mis
nii suu oli kui minu huuled. Järg-
mistel polewadel, tegime jälle seda-
sama, jälle sedasama...

Halastaja öde. Puhake nüüd parem
silmapilt!

Rita. Teine rord oli see rohe wasto-
est — kui ma nii rõõmus olin selle
üll, mis ma tema wastu tundsin.
Siis lamusin ma, nii pikk kui ma
olin, rohu sees, mõrja rohu sees ja laul-
sin... Kuima nüüd jälle wälja pää-
sen, saat kolmas rord olema. Kolmas
rord, kus minu suu maapinda ot-
sib, maapinda, mida me jalgaodega
tallame. Uskuge öde: olis see, mida
meie maas nimetame mõni reha, —
ma wõisin rõõmu pärast wätiga
tema ümber sinnihakkata — ära-
rääkimata õndsuse tundes...

Halastaja öde. Kõnda ei räägita raou-
wast loodusest.

51.

Rita. Ma rönclen nii, sest et ma niisugune olen. (Wainus) Kuidas minu laps wälja näeb, öde?

Halastaja öde. Ma olen teda ainult üks silmapilk näinud. Armas.

Rita. Missugused silmad temal on?

Halastaja öde. Hallid.

Rita. Ilma silmad. Kas tal juukseid oli?

Halastaja öde. Natukene.

Rita. Mis wänwi?

Halastaja öde (naeratades) Ei tea. Peie olete ju nii tihti selle järel pärsinud.

Rita. Ma ei saagi liiga tihti selle järel pärida, ei talgi. Täna tahan ma oma tütredest näha. Ju, seda ma tahan.

Kas te seda naesterahwast tunnete, mis teda imetab?

Halastaja öde. Ei. Ma tulin süa, kui õpetaja herra seda soovis, ja lähen jälle ära, kui te terve olete.

Rita. Kui ta ainult minu lapse cest hoolitseb — see on minu ainukene mure.

Halastaja öde. Muidugi teeb ta seda.

Rita. Ma ei salli teda, sest et ta minu lapse hüüli tunda saab, ikka jälle tunda saab. Sellepärast olen ma tema peäle pade. Mina oleksin ise tunda tahtnud, mina, mina... See on rõõm, mida iga, iga...

Kalastaja õde Iga?

Rita. Iga loom tunda tahab... Valgas on seda ütelda. Loom ei või ometi enam loom olla, kui ta seda tunneb... (Waihus) Kas teil oma elu sees palju muret on olnud, õde?

Kalastaja õde. Mis mul olnud on, on mööda.

Rita. Kuidas te selle peäle olite tulnud - selle peäle tulnud - et enmast kõige paremast ilmas laktiitelda.

Kalastaja õde. Kõige paremast ilmas laktiitelda? Kõige parema olen ma nätte saanud.

Rita. Kõige parem maailmas on ometi.

Kalastaja õde. Mitte wäljaitelda, Rita.

Kõrgem kui maa, on taewas.

Rita. Teil on palju muret olnud.

Halastajaõde. Olnud.

Rita. Mille ees sa üksteisest aru. (Waisus
Ja piigustab silmad kinni.) Ma tean ainult
et ma õnnelik olen. — Niiud tästab
tuult. Ma sooviksin, et ma terve päeva
otsa siia tahaks jääda.

Kuuesteistkümmes etendus.

Endised. Nansen.

Halastajaõde (täuseb üles) Õpetaja herra.
Nansen (Ritalale) jääge istuma. Jätke
meid silmapilguks üksi, õde ehk tahak-
sin — ma kutsun teid siis.

Halastajaõde. Ta on väga palju ronel-
nud. Õpetaja herra.

Nansen. Minge aga rahulikult. —
küll ma piiri pean.

(Halastajaõde ära.)

Teistsmeteistkümmes etendus.

Rita. Nansen.

Rita. Ma arvasin, et lüie ...

Nansen. Et mina?

Rita. Et teil kall olete! Lambi walgel, sell
õhtul ...

Nansen. Ei — ma olen noor. Jäage istuma.

Rita. Ma tahtsin teid tänada, südame põhjast tänada...

Nansen. Ei ole tarwis.

Rita. Teie olete minu vastu nii häa olnud...

Nansen. Seda ei ole ma mitte. Jäage istuma, Te olete veel nõrk. Ma soovin teile paranemiseks õnne. Kas valgus teid eksitab?

Rita. Natureeni. Mu silmad ei ole sellega enam harjunud. Ja ma wõttisin nii kaua sinna sisse. (Nansen lasseb esimese esriide pooliti alla.) Täna!

(Waiatus.)

Nansen. Kui wana teie olete?

Rita. Üheksateistkümmend. Ühe kuu pärast kaaskümmend.

Nansen. Kas ma ei peaks parem enam küsima?

Rita. Näen ma nii wasinud wälja?

Nansen. Ja.

Rita. Küsiage aga. Ma tahaksin Teie näest ka midagi küsida.

Nansen. Sel õhtul, kui me Teie süa sisse

tõime, ei ületanud Te võime ära. Ma ei
 te Teile selle eest ettekuideid. Teie olite
 väsinud. Ja Te ei usaldanud, ei jul-
 genud usaldada, Aga nüüd... Arwa-
 ke, nagu oleks ma Teie pihttiisa ja et
 Issanda arm ilmlopmata on nende
 vastu, kes kahetsuvad ja patust pöörd-
 tahavad.

Rita. Kuid Te küsite...

Nansen. Mida ei küsi mitte.

Rita. Kuid Teie ei küsi - kuidas võin
 ma teada?

Nansen. Sellele, kes kitsikuses on, on
 kindel pääsemisepaik.

Rita. Ma ei ole...

Nansen. Häbenege. Ei ole midagi in-
 tumat, kui vale. Nii. Nüüd istun
 ma Teie juurde. Antke mulle oma käsi,
 ja pihtige, pihtige. Pihtimine annab
 hingele purtuse tagasi. Pihtimine pääs-
 tab soovmast ja annab uut usaldust.

Rita. Mida pean ma siis pihtima?

Nansen. Kas Te seda ei tea?

Rita. Ei.

Nansen (lasub tema kätte latti) Sellest on mul rahju. Sellest on mul väga rahju (tõuseb üles rääib edasi tagasi.) Kas naate neid paberisi? (Pa ninutab pääd) Need paberid toodi minu kätte, ja ma ei tahtnud neid lugeda, ma ei ole neid lugenud. Kõik mille üle Teie wainite, mis Teid rohub, seisab seal sees. Misparast teete Teie nõnda. Misparast? Ma arvasin: ta pihkeb, ta ütleb taie usaldusega kõik südame päält ara. Ma olen ennast petnud. Ma olen walesti näinud. Sellest on mul rahju. Ma ei suuda seda üteldagi, kui rahju mul sellest on. Kui rahju mul sellest on — Teie pärast — Teie pärast.

Rita. Kui Teie paberid on toodud — siis lugege neid ometi!

Nansen. Seda ma teen. . . (awab ümbriku, sistas paberid tagasi ümbriku sisse, ilma et ta neid lugenud oleks, kolistab, ninutab adressi.)

Katkeksaleistruumnes etendus.

Endised. Mamsel Jakob.

Jakob. Kas wõib lauda katta?

Nansen. Veel mitte. See rivi siin tuleb
Van Gardeni kätte wiia - silmapilk.

Jakob. Pean ma tema wiima?

Nansen. Ja, palun.

Jakob. See on tükk maad, õpetaja
herra. Kas ma ei tohi köstit pal-
luda?

Nansen. Ei, Te peate ta isiklikult ära
wiima.

Jakob. Küä kull.

Ühertsasteistruumnes etendus

Nansen. Rita. Kolaslaja õde.

Rita. Teie ei lugenud.

Nansen. Ei. (Tõsiselt) Ma ei lugenud.

Teie ütlete mulle seda ise - tana -
homme - enne kui Te ära lähete. Tõrwe
pool kula on Teie parast mässamas-
ma olen selle üle naeratanud, kau-
natlikult naeratanud, sest ma tean
et ma teid ära päästan.

Rita. Ma olen päästetud, õpetaja herra,

ma olen päästetud ja õnnelik.

Nansen. Päästmist toot ainult püha
 riik - Teie ja Teie lapsed. Teie üt-
 lite seda ise mulle, kas pole tõsi?
 Teie pihkate ise oma südame sunnil.
 (Koputatakse pahempoolse uuse pihta.
 Kalastaja öde tulek) Meie haige on
 väsinud, öde.

Rita (läheb öega, näealt kinnihoides,
 uuse poole) Õpilaja kerra - (Nansen
waikib)... Õpetaja kerra...

Nansen. Ja?

Rita. Kas tahin Teie näest midagi näi-
 sida?

Nansen. Küsi - nii palju kui soo-
 wite.

Rita. Kui ma wähe puhkanud olen
 kas ma tahin siis oma last näha
 saada?

Nansen. See on wacwalt wõimalik.

Rita. Ma ei ole teda veel kordagi näi-
 nud, mitte ainult kordagi, ma ei tunne
 tema näo joonigi.

Nansen. Teie ei tahi mitte nii raugete

mimma.

Rita. Naene wakis leinaga ju süia lull-
la. -

Nansen. See ei lähe.

Rita. Ei?

Nansen. Flm on liig karmu. kaheteist-
kümmepäevase lapse jaoks.

Rita (hirmuga) Liig karmu. Ma olen
nii väga tema järel igatsenud. Kui
nad ta sooja riiete sisse mähkivad!

Ühelt silmapilguks. Ühes ainsaks
silmapilguks.

Nansen. See ei lähe. Täna ei olnud
ta päris terve.

Rita (heitumult) Kust Te seda teate? Kes
seda ütleb?

Nansen. Naene oli siin, et seda teatada

Rita. Kas mina, mina seda kuulda ei
tahtinud?

Nansen. Te olite liig nõrk - seda olite
nii nõrgi veel - ja haigus ei ole kuigi
tärsine.

Rita. Siis lähen ma sinna. Otse pohe.

Nansen. Kui asi tärsine oleks, siis ütleksin

Teie.

Halastajaõde. Teie ei tohi wälja minna, mitte mingil tingimisel.

Rita. Siis lähen ma pärastpoole sinna.

Kansen. Ei, ei, minu laps - me laseme naese siia tulla.

Rita kindlasti?

Kansen. Üsna kindlasti.

Rita. Wel täna?

Kansen. Wel täna.

Rita. Kui ta - kui ta haige on - siis ei pea mind keegi tagasi - siis tahan ma leda ise - ise põetada (walguga rusinaid rrrrupiiigistades). Wängis istuda - luku taga - ja - ja - (ügedas-
ti). Kui naene ta hoolelusesse on jät-
nud - siis - siis suan ma mõrtsuraks!

Kansen. Rita, siin ei tohi nonda ronnida! Laps on haiglane, ainult haiglane. Laske tal wähe puhata, õde. -
Ja palwetage.

Rita. Ma ei laha puhata.

Halastajaõde. Tulge. Tulge.

61.

(Viit tema arnalt magamise =
nambriisse. Nansen avat akna,
nii ta ussiide üles on tõmbanud,
ja jääb tooli pääle istudes mõt.
tema.)

Esimese vaatuse lõpp.

Teine waatus.

Teesama tuba. Wideswik. Wõõli asemel on sohwa. Kamina põleb tuli. Läbi arna on punakas ruuma näha. Tuul hulub maja ümber.

Esimene etendus.

Halastaja õde. Rita.

Halastaja õde (tuleb esnoojast; Rita, kes näo kätte on rinni on katnud ja tule juures istub.) Rita!

Rita (wäsinult) Ja, õde.

Halastaja õde. Mis Te siin teete?

Rita. Ootan.

Halastaja õde. Keda?

Rita. Seda küsiti Teie? Seda wõite Teie meel küsida. Õhtusest jumalaleenistusest saadik ootan ma, ootan ma.

Halastaja õde. Kui midagi uudist on, küll Teile juba üteldakse. Praegu sel tunnil ei ole Teie ase mitte siin toas.

Rita. Ei ei anna mulle rahu, ei anna
mulle rahu, rahu, öde.

Kalastajaõde. Olge nii lahke ja tulge
minuga ühes. Õpetaja herra leiaks
selle sündmata olma. (Wainus)
Tean ma Teid wul rord paluma?

Rita. Ma ei saa siit ära minna. — Ta
oleks ometi pidanud ruttama — ja
nüüd ei tule ta.

Kalastajaõde. Tee on ka pikk.

Rita. Ma olen minutisi lugenud.

Kalastajaõde. Tõuske üles.

Teine stendus.

Mamsel Jaroba. Endised.

Rita. Ei! Ei. — (Jarobale) Kuidas on?
Kuidas on?

Jaroba (lõõtsutades) Silmapilt! Silma-
pilt! Ma joaksin wastu tuult — ma
olen — ma olen päris hingetu...

Rita. Kas te last nagite?

Jaroba Kuidugi (kahewahel olles) Ma
pean enne maha istuma — silmad
on mul kiiwa täis...

Rita. Noh, ja?

Jakoba. Laps on - on juba palju parem -
-palju parem - kui niisugune tuli-
puhatus tuleb, tõupab ta inimese
peaaju (maha) ümber, öde...

Rita. Kas ta jälle rinda võtab?

Jakoba. Ta oli parajasti rinna
otsas - kui ma ära tulin.

Rita (roomsalt) Täesti! Täesti!

Jakoba. Mis ma peaksin valetama?

Tä wõite - Tä wõite rahulikum olla.

Komme on tüdruk jälle terve nagu
kala vees, kui ta ka wähe rahwatu
wõlja näeb. Ta naeris...

Rita. Naeris?

Jakoba. (Niisugune) Ah, ah, niisugu-
ne wäikene suukene! Ma olinis wul
kannemans jäänud, aga Van Dalen
tuli parajasti Jannetje juurde ja tahi-
tis temaga kõnelda - siis tulin ma
tulema -

Halastaja öde. Ma ei wõi seda Van Daleni
sallida - see on niisugune, keda usku-
da ei wõi - Jannetje oma laps ei ole
päris terve.

Rita. Ja wotab siis jälle rinda!

Jarwa. Ma ütlesin teile ju.

Rita (mureta) Siis on rõik häa. Siis on mulle rõik üks paha. Ah, mul weel raske rivi südame päält. Notta wõiksin ma tänutundmuse pärast. Ülehomme saan ma teda näha. Ülehomme. Weel - weel üks päew ja rask ööd, wõi warem. See teeb mind korraga nii elawaks, et ma jälle paris terve nooreks saan. Ja ma olen noor - ma olen alles nii onnelik noor, öde!

Jarwa. Küüd Te siis teate - ja siis lähen ma ja muretsen süüa. Ja, ja, Teie ajale õpetaja herra harilikku elu wiisi nõgunisti segi - sohwa pääl magada - ja niisuguse pääl weel! - wedrusid wahiwad igalt poolt wälja! - ja söök, mida üli pöö rask walmitad. Teie wõite tõesti Jumalat tänada!

Äära

Kalmas etendus.

Rita. Kalastaja öde

Rita (käib aritatult edasi lagasi) Eilast

jääwa minu jaoks ei olnudgi - täna
 ei elanud ma - Ma sõin ja jain, il-
 ma et ma seda teadsin - pois, mis
 Te mulle pääle sundisite - terve õõ
 otsa nuulasin ma teule hulamist
 ja wahtisin ma arna poole, wahtisin
 orste warjusid kardina pääl. Kui
 midagi kriisatas, hüppasin ma
 nagu laps hirmuga üles. ja nüüd!
 Wäljarajuda lahaksin seda! Ma lii-
 an waewalt sõnu...

Halastajaõde. Tulge üles. Opetaja herra
 waib iga silmapilk tulla. Tä teie Siis
 hääks rohkem, kui inimese leha
 suudab.

Rita. Üks silmapilk weel, õde - üks sil-
 mapilk, hää, armas, kallid õde. Ma ei
 wõi oma õnne nii ühe korraga wõik-
 sessel, tumedasil tuppa mätta, wana
 kuuri ja hauaristide juurde. Silma-
 pilgukene weel. Päike weeneb säääl
 otse merde. (Arna juures) Kas näete?
Halastajaõde (Arna juures) ja ma-
 näien.

Rita. See on rõõmutuli minu terweks
suameed lapsel auuks. Küüd on ta
otse wee pinnal - otse wee pinnal.
Küüd peate lugema - üks - kaks -
kolm - neli - waat, meie silmade eest
wajub ta; wajub ta punaste laente sisse,
punase taewa äärel. Ja teie nagu on
punane ja minu oma. Ei, mitte liigu-
tada, öde. Kui nagu Teie praegu walja
naete, olete Teie hoopis teine inimene.
Olete kümme korda ilusam...

Halastaja öde (aurjalt) Rita!

Rita. Kas minu pääle pahane olete?

Halastaja öde (pimedasse lauanedes)

Kisuguseid ilmalikke põnesid ei
armasta ma.

Rita (wajusti naerma hakkates) Kakaha!

Kui Ma ei saa ometi päinest tasnuise
pista! Kakaha! - Kui ma Teie ees ja
selle puhalikuse ees siin, tagasi ei
hoiaks, siis tantsisin ma päinese
riiste sees.

Halastaja öde. Ma pean Teile midagi
waljut ütleva, Rita - õpetaja ei oleks

pidanud Teid ialgi oma majasse
wõtma - Teie olete halb.

Rita. Hakaka! Öde! Halb, sellipä-
rast et ma kakskümneks ja tuni-
lise pingulolemise järel üle terve
keha wärisen ja kõige armsamini
päisest rinni tahaks pidada!

(Akna juure kõneldes) Peata weel pisut!
Ära oneti nõnda ruttu! Sina ja
mina, meie oleme siin ainukesed
noomsad - sina oma naermisega-
mina oma rõõmuga - oma armas-
tusega - oma lapsega, kes jälle terve
on, kellega ma laia maailma tahan
minna. Ah, kui wäikeseks sa nüüd
jääd, kui ruttu sa äralibised! Üks-
naks - kolm - neli - viis - kuus - weel
üks äärekene - weel üks äärekene -
weel üks purpsuri-punane äärekene.
Ei tee wiga. Kõmmetuled sa jälle, hom-
me, kui rused laulawad - ja, need
siin laulawad ka, hakaka! Nüüd
olen ma jälle tõsine.

Halastaja öde. Mul on tõesti halb meel.

Rita Küü null, armas öde. Te võite ütelda, mis Te iskate - Te olete mulle armas.

Halastaja öde. Teie mulle mitte, kui Te niisuguses meeleolus olete.

Rita. Teie mulle alati - ainult siis mitte, kui Teie - kui Teie nii kannatlik olete nii alandlik. See aritab mind - siis pean ma ennast kokku võtma, et mitte.

Halastaja öde. Et mida mitte?

Rita. Et mitte mõnda rumalust ütelda. Mina ei saa kannatlik olla.

Halastaja öde. Kui ma kannatlik ei oleks, ei oleks ma Teid nädalaid otsa ravitsenud ja Teid patusele elule tagasi annud. - kui ma kannatlik ei oleks ja õnnelik oma kannatlikuses, siis oleksin ma küll oma nooruse, nagu Teie -

Rita. Ahul peaks võib olla midagi Teist olema - ja Teil nõnda minust...

Halastaja öde. Minul Teist midagi - mina olen Jumala pärast.

Rita. Ja mina?

Halastaja öde. Ei Jumala taewas ja

70.

terma arm on selle jaoks raolunud,
sui surmapattu teib ja sellest ei pöö-
ra. . .

Kita (naerolades, õnnelikult) Ahina
ei ole surmapattu teinud. Ei! Ei!
Siis ei võiks ma ameti nii täis tanu-
likku meelt olla! Siis ei istuks
ma ^{siin} niisuguse õnnetundega, mis
minu silmad niiskeks teeb ja
südamet nii imeliselt tursuma
paneb, nagu tahaks ta mul rin-
nust wälja hiipata. See oli nii ma-
gus, nii sugune õndsus! Üksigi
maapäälne, üksigi taewaline rõõm,
midagi, midagi, midagi — ei
mitte midagi ei tule selle esimese
teadmise vastu, clust meie sees,
selle tundmise vastu, et enam üksi
ei ole. Kuu olin ma üksi. Minu
noorus — ja, minu noorus — see oli
nagu sügis — kui lehed languvad.
Nii kaua kui ma kannatlik olin,
on mind tallatud. Jumal ei õpe-
ta kannatust. . .

Halastaja-õde. Püü, püü — nää-
gite nagu palavikus, nii inetult...
Rita (nõuswawa kirglusega) Jumal
ei õpeta seda mitte, ei ei! Loo-
madel on küüned, hambad, no-
mad. Kui kellelgi kallale tungi-
tasse, kui kellelgi kõri kinni
piigistatakse, siis, teeb ta nagu
loomad tewad, lööb, hammus-
tab, — näristab. On kaarnaid ja
— kullisid. Jumal ise on kätte-
tasumise himuline — ja meie prak-
sime nari lambaid olema?

Halastaja-õde. Rita:

Rita. Kas ei ole taimedel oksad
ja naelad? Kas laseb ohakas ennast
rahulikult puutuda. Mis teeb am-
blis oma worgu, lind oma pesa
peial, rott oma paelgade juures?
Kannatlik? Ei, ialgi! (Õpetaja
Bronks astub sisse) Jumal on wõitlust
õpetanud, wõitlust kätte ja jalga-
lega — ja küünteaga — runni meie
waenlased põgenewad, langewad,

seuni nad raku, raku paluvasd-
 juinal on wõitlus - inimene wõit-
 leb - loom wõitleb - inimene wõit-
 leb - silm silma wastu, hammas
 hamba wastu, koop koobi wastu...
 (Bronk lööb lappi käega wastu
 lauda; Rita jääb ehmatadesse wast.)

Nelijas etendus.

Bronk. Endised.

Bronk (waotab walju pilguga Rita
 otsa. Wainus. Siis halastajaõde) Mis
 teeb see naene siin?

Halastajaõde. See on see naesterahwas,
 keda meie pöetame.

Bronk. See?

Halastajaõde. Ja, õpetaja herra.

Bronk (näib edasi tagasi. Wainus)

Mis õpetaja on?

Halastajaõde. Seda ma ei tea, õpetaja
 herra.

Bronk. Palun rutsuge ta siia.

(Halastajaõde ära.)

73.

Viies etendus.

Rita. Bronk.

Bronk (istub pahaselt ilma sõna lau-
sumata akna juurde. Rita tõuseb üles
kohmetult üles ja lähleb pahemale pool-
tappa. Väljas rasvab häälte rõmin,
toores naermine ja lärmitsemine.

Bronk tõuseb ägedalt üles ja lähleb
akna juurde. Veel üks kord naermine
— sellega läheb rõva. Ta paneb akna
kinni, seisatab mõtetes akna juures
ja lukkab siis toaukse latti).

Tulge õige siia? (Rita astub aralt
tappa) Kaugemale siia pool, palun!

Kas Te seda rõva nuulsite? (Rita
vastab jätavalt pääliigutusega) See
on Teie pärast. (Rita vastab endist
wiisi) Ja Teil on veel kurwa julgust
nüüalt siia jääda?

Rita. Ma pean ju.

Bronk. Kas meie Teil sunnime?

Rita (istub). Olukord.

Bronk jääge seisma, kui ma Teiega
rõnelen.

Rita. Kes Te olete?

Bronk. Seda näeti minu riietest.

Rita. Teie riietest? Teie hääl kõlab nagu waenlase hääl.

Bronk. Seda ma olen. Lepitamata waenlane.

Rita. Pean ma seda ka Teie riietest nägema?

Bronk. Ja - minu riietest. Täuske illes.

Rita. eha olen wäsinud. Kui ma mitte nõnda sagedasti wäsinust ei tunneks, oleks ma juba läinud.

Bronk. Wäsinud! Mitte nii wäsinud, et Jumalat tema enese pojas monitada!

Rita. Jumal on nõnda suur, et teda monitada ei saa.

Bronk (põlastusega) Pean ma Teilt omale õpetust laskma anda, palune? Ma rusin weel kord: Kas Teie paganauksu silmad seda rüüdi ei näe, mille pääle iga ristiniime ne auukartusega waatab?

Rita. Mina ei taha teda näha.

Bronk. Teie ei taha teda näha?

Rita. Ei (Ja tõusis üles ja lähet unse juurde)

Bronk. Mina ütlen teile: Teie ei jää tunnikski siia!

Rita. Wiige mind minu tütre juurde - ja ma lähen.

Bronk. Ja ma lähen. Selle järjele kui Te õpetaja Hanseni kõige inetumate juttude aines olete teinud! Ja ma lähen. Pragu alles veel niisama kalgi meelega! Ja ma lähen, ilma tänuta, sest tänu on rahitsus ja meelepööramine oma surmapattudest.

Rita. Mis Teile minu rahitsemine korda läheb?

Bronk. Hõbemata. Kas see ei ole minu amet?

Rita. Ametist, mis lepitamata on - Seda ütlesite Teie ise - ei pea mina mingit lugu.

Bronk. Inimesed nagu Teie on taeva-

76.

riigi kaotanud ja pörgu ära
teeninud.

Rita. Täewa riigi kaotanud —
pörgu ära teeninud... Selle üle
naeran ma.

Bronk (ägedalt) Selle üle naerate ^{Teie?}

Rita. Pörgut, minu herra...

Bronk... Opetaja herra...

Rita... õpetaja herra, oleme meie
maa pääl nii hästi tundma õppi-
nud, et meil teise pörgu eest min-
git hirmu enam ei ole.

Bronk (teravalt) Ma kahetsen, et ma
oma sonad hukkaläinud naeste-
rahwa vastu asjata nülutanud
olen. Jumala viha lasub raskesti
Teie pääl.

Rita. Võib olla.

Kuues etendus.

Endised. Halastaja öde.

Halastaja öde. Opetaja herra tuleb
kohe. (Bronk nõrutab pääga ja
annab märku, et ta Ritaga ära

Lähemas.)

Leitsmes etendus.

Bronk. Nansen.

Bronk. (joanset kolasi ja tagasi) ...
Nansen.

Nansen. Tere õhtust. Mis hilja veel
siin?

Bronk. Ma toon sulle ühe kirjja.

Nansen. Kelle raest?

Bronk. Piiskopi raest.

Nansen. Piiskopi raest. Ma annan.

Find. Bronk. Olud sina wahemees?

Bronk. Ja.

Nansen. Teda ei oleks sa tegema pi-
danud. (Wainus. Nansen paneb lambi
jõlema.)

Bronk. Ole häää. (Nansen loeb pühali-
kult lambi juures - siis veel nõrd -
paneb paberi ümbriku sisse.) Noh?
Noh?

Nansen. Ei. Mitte otsekoke.

Bronk. Liiis?

Nansen. Ei. Piiskopid on wale teated.

Bronk. Mina olen temale muretsenud.

Nansen. So, Bronn. Naestirahwas on paranemiseteel - ja - ja - seda ei teadnud sa, muidu ei oleks sa nonda südamega olnud - tema laps on haige - nii haige, et meie rõõgipahemat kardame.

Bronn. See ei lähe mulle midagi nonda.

Nansen. Bronn - seda ütled sina?

Bronn. See ei lähe mulle midagi nonda. Iga selle naestirahwa hingetõmbus on hukatus selles majas. Kui ma parajasti sisse sisse tulin huawas ta meie rõõgipühamaid tundmisi! Ja ei ole viit minutitgi tagasi, kui trobikond näljarahvast suit söimatas ja naerdes mööda läks.

Nansen. Mõtle ometi nörd järele.

Bronn. Missugune üks siin külas on temale lahti? Kui tema lapsega juhtub, mida tohter karab, siis ei wõi ma ometi norka naestirahvast tema waluga maanteele

jatta! Teab piiskopp seda?

Bronk. Kai sirja järele. Ainult sirja järele.

Nansen. Häa küll; Ma sirjutan piiskopile.

Bronk. Seda ma ootan. Vastus sirjajale.

Nansen. Ma tänan sind sõbralikkuse eest.

Bronk. Hiviku teenistuses ei tunne ma ühtegi sõpra. Ma ootan seni.

Nansen. Ära ennast wauwa. Ma olen harjunud tõsiste asjade üle järelemõtlemisega. Millgi tingimisel ei lähe see naesterahwas täna õhtu minema ei. Pareim aetagu mind minema, kui et ma oma kohuse ära unustan.

Bronk. Ja oled oma kohuse, oma kohused esimesest tunnist saadik unustanud, kes sa selle hukraläinud tühimuse, kes sul rohe silmad täis waletas, selle usust langenud inimese, kes laewa ja põrgu üle naerab, kes meie pühka kuu üle

pidab, kes kalastajaõde mõnitab,
oma katuse alla võtsid.

Kansen. Täiesti?

Bronk Kas patriisimius, mis sa oma
lastele äpetad, ei väägi pattudest,
mis rätlemarismist nõuavad?

Kansen. Ma tean sellest naisterahvast
lilg vähe, Bronk, et tema pattusid
nrisugusters nimetada, mis rätlemar-
mist nõuavad.

Bronk (ägedalt) Iina ise olid wõo-
rust pattu linnud.

Kansen. Talsuta ennast!

Bronk. Võõraid pattusid! Võõraid pattu-
sid! Sa tegid ennast sellega paassüüd-
laseks, kui sa seda naisterahvast kait-
suid, temale abi pakkusid.

Kansen. Kas sa ei leia, et see kurib on,
Bronk, kui raks wana sõpra, raks
noort ametiwenda - ma palun sind
tungiwalt, lase mind kord konneda-
mül kallis amet sunnik meid, nir-
gesid ja häkilist meelt talsutama,
kes ole? - kas sa ei leia, et see wäga

kuurb on, kui meie, kes me igast armu-
tööst roому peaksime tundma nagu
õelad waenlased üksteise vastu
seisame?

Bronk. Armutööd. See ei ole armutöö.
Su naesterahwas jutlustab wihkamist
Ma kuulsin siin, kuidas ta ringli-
kult wastuponekut...

Kansen. Bronk minu armutöö algab
alles pääle. Seda olen ma oma meile
õnnistegijale lubanud.

Bronk. Sa oled unistaja - unistajaid
selles asjas ei saa meie tarvitada.

Kansen. Usulise määratsemisega ei wõi-
dita hingesid. Ah, armas sõber, nätsi-
me omeli üksteisest aru saada.

Wiel kuningi ei ole meil nii suur üles-
anne täita olnud nagu täna, kuningi
ei ole meil waherord terewan olnud,
ting maapäälise asjade järele suu-
nem. Kui meie õpetus armastusest mitte
paljas kõliti ei ole, mitte dogma mil-
lega mina ial leppide ei suudaks,
sils peame oma käed wõimaliselt

Loial latti hoidama ja Jumala lõpma-
ta suurust mitte vähendama. Mina
ole oma õnnistogijale lubanud seda
õnnetatud päästa, teda võlja aidata
tema pimetusest...

Bronk. Piiskopp, kui püha apostli
tooli asemik, ei küsi rahjulõpust
tundelisusest.

Kanien (kirjutuse puldi juures globust
liigutades) Bronk, Bronk, ära män-
gi sonadega. Meie silmapiir on nii
väikene, Jumala loodus nii suur.
Sinul on oma kogudusekene, minul
oma kogudusekene. Meie juhatame
mõlemad tõhtsuseti, peame näe-
ruväärilist karja. (Panek globuse
iava pääle.) Mõte Jumala looduse
ja selle väikese asja pääle hoiu-
wad mind kõige rullima tee pääl
- see väikene asi oma milliardidega,
milliardidega. Kui ma kantolis
seisan ja oma riikaravast erutan
ja maanitsen, piigistan ma sage-
dasti oma silmad sinni, et oma

raguolusest mitte näha, seda ragu-
dusest, nelli tegude põhjusi ma-
tunnem, tema väinusi kartusi ja ala-
tusi - ja, alatusi - arvu järel wiis-
kuussada hinge! - ja siis on mil-
nasse mõotu pidada. Otsi globuse
peäl seda punkti, Bronk, seda näge-
mata talnukübet, kus meie siin ühe
inimese põlastawa teo üle waidle-
me - ilmläpmatu ses, Jumala maa-
ilma üle nõige wägwas piiritauses.
Sa ei wasta mitte?

Bronk. Ei. Mul ei ole mingit laiwidust
mõtlelaadisi jutlusiid weste, kui mul
maa jalgade all põleb. See sääb ukse-
taga aritab mind. Kuita ära on,
olen ma sinu mees. Aga, kui sa juba
seda kera waatled, siis mõtle ma,
Nansen, kui suur waewa see on maks-
nad seda worku lusa, mis meie ainu-
andsarstige wa õpetuse ära arwamata
usplikkude hulka ühendab, kui
palju waewa, Nansen! „Kes mitte mi-
nu sisse ei jää, saab ärakeiditud!“

See naesterahwas on üks neist mil-
wadest orsadest, mis rooksu raju-
tarse ja tulle hoidakse. - Ja
ta põleb!

Nansen. Ja peavad ära põlema.

Bronk. Ma lähen. (Tägasi tulle.) Kirju-
ta kiri valmis, Nansen.

Nansen. Tävast. Täna öhtu.

Bronk ja see naesterahwas!

Nansen. Mitte rohe. Homme, wõib olla
ütlehomme.

Bronk. Homme on pühade päew-
ütlehomme hingede päew-kaige hin-
gede - surnud hingede - ka elawate
hingede päew.

Bronk. Ja tema neil pühadel siin?
... Ja põleb.

Nansen. Selle üli mõtlen ma järele.

Bronk. Ja lorgud siis kõrgeauchi-
sema piiskopi herja eeskirja täitmast

Nansen. Kui ta jalamaid minema
peab - siis tõrgun ma. Naesterahwas
on waevalt paranimas - laps raskesti
kaige.

Bronk. Hääd õhtut.

Kansen. Ma saadan sind õue.

Bronk. Jää aga.

Kansen. Ei, minu armas.

(Paremolepoole ära.)

Kakksas etendus.

Köster. Kansel Jakob

Köster (tuleb puukorviga kiviku eest-
kojast, waatab ringi, läidab sõe-
pänge ahju juures. Pronksi tuleb
paremolepoolt eestkojast ja avab puuk-
weti.) Noh? Kas kuulsite seda wähe
aja eest?

Jakob. Ei - mida siis?

Köster. Kas te siis midagi ei kuulnud?

Jakob. Ei, ma ütlen Teile ju.

Köster. Tiiski kolmsümmend läks
neid siit mööda - talupoissa - ja wilis-
tasiwad - ja muidugi! - ja kiskendasi-
wad, ja muidugi!

Jakob. Kispörast?

Köster. Tellküüle ei anna ma wastust.

Teil ei kuule midagi. Teil ei näe midagi!

Kiwiisi saab kaugele! Laske parem

eesnii alla. Muidu naewad nad
wäljast näin sisse ära.

Jakoba. See on hää möte - Langbier. -
Kas Teie parema jalaga kunagi woo-
dist wälja ei tule?

Köster. Kas ma waest Teie konnasil-
made pääl tallan?

Jakoba. Frimene - Teie suus lähub
sunnurgigi hapuks. (Eesriide wahelt
wälja waadates.) Kas see shindarm
alati siin edasi tegasi jookseb?

Köster. Seda näete Te ometi -

Jakoba. Mistarwis?

Köster. Selle olen mina kutsunud.
Muidu saawad aernarundud siin
midagi tunda - (Laua juure is-
tudes. Ei wõi neile seda pakansgi
panna. On rohe näha, et see tema
esimene kogudus on. Kusunne rorda
ennem jälaksin ma oma palwe-
raamatu kus seda ja täist, kui et
ma selle sarnase õpetaja majasse
wõtaksin.

Jakoba. Tema laps on rappesti

kaige - kõnelge ometi vähe inimli-
numalt, Sauerbier.

Kõster (globuse pääle lähendades) ja
niisugust ilmalikkust riistapüüd
ei ole ühtegi tema eelkäijatest majas
olnud, ei Thynel ega teistel ka mitte.
Jaroba (võitvas näes) liskuge mind-
ja ma ütlen Teile sellega veel meeli-
tuse - kui Te nõnda vaatate, siis
näete punktipeält nagu Afrika väga!
Ei, jääge aga istuma! Ha ha ha!
See on tõesti tõsi!

Kõster (võtab globuse sülle) Kaerge
aga pääle. Mis meil siin niisuguse
riistaga tegemist on? Oleks see mi-
nu teha, ma viskasin ta ahju.
Igapäevast sõidu plaanist on rohkem na-
su. Lääb on ometi raudtee sõidud
sees. Minu sõidu plaanis on rogu-
nisti postimehe kätte siit linna ära
tähendatud. Peab küll nupumees
olema, mis selle riista pääl oma
mõdumaa kätte leiab. Nad saavad
täiepoolest need meie koguduse pääle,

kellest nad nuidagi lakti tahavad
 saada. Opetaja, kes uulitsate nimi-
 sidgi nagu nõrd ja nõrkus wälja
 ei osna ütelda - ei, seda ta ei os-
 ra, hiljuti ei leidnud ta Jan-
 Raamstonk-uulitsat nätte- ja kes
 tundide kampa ninaga niisuguse
 riista kallal nukit! (Hoia! globust
wastupidid käes ja laseb peerdu käia)
 Ei rölba minu poistele mänguas-
 jaksyi!

Janoba. Ioo! Afrika.

Kõster. Jätke omati need rumalad
 naljad! Saadaplatsi karusel on
 see. Oma lõnga wõite temaga pe-
 rida.

Janoba. Ta on rasulikum, kui Te
 arwate, kõster, - tema jalq on seest
 õnes - terve suwi otsa seisis mul
 wõi tema all rõwa.

Kõster. Lovi! Lovi! Tähi pettus! Ma
 lasin ras wõi jää otsast äranõu-
 da...

Janoba. Ja, Afrika!

Käster... Kui õpetaja mitte tubli nina-
 täie ei saa, kui piiskopp tuleb —
 selles! sääl weel kõnelemata! Nii-
 sugust riista nimetan mina eha-
 jumalakujuks äi lähe mille midagi
 sõnda niidas ta walja näeb ja
 kas ta pulga ümber keerleb. Selge puu-
 selle läki jatab ta oma rohuduse
 hoolelusesse. Thyne, see alles oli õpetaja!
 Praegusel ei ole temast kõnagi. Thynel
 kulusiwad inimesed kirikus nagu
 väikesed lapsed, kui ta nii küla üle
 kõneles, ehk Krodeni naese üle, kes
 lapsewoodisse suri, ehk Doelemani
 tüdrukku üle, kes wankri alla jäi.
 No waadake. Selle pääle ei oska Teie
 ka midagi wastata. Thyne, sellele
 loodi sel aastal ajal püütud jäne-
 seid kunniku wiisi - ja Michelsoni
 näest skinnisid ja foris'e näest
 wärskeid tursakalu? La nüüd. Fer-
 we ruu aja jooksul müüd rohkem
 midagi, kui ruus suitsetatud kee-
 ringat ja paar sukke! See tuleb

sellust, kui kõik hoolitusesse jäetakse ja ainult seda niistapud keerutatakse. Terwel oma elu ajal ei ole ma veel näinud nii paisunud kõnekäänusid kuulnud. Kui ta selle ülespuhutud põie nurka wisnaks ja kogudust sellega ei ärtaks, et ta hulgustele ja ülejäänud naesterahvastele pääwarju annab, siis ei oleks niid shendarmil tarwis ukse ees ümberjooksu. Küll jämeots tuleb weel tagast. Mina oma nina wahel pistma ei hakka. Ma ei hakka ennast nirstude raiumisega sundiks tegema, et teile siin sooja muutsed! (Risti pooli tähendades.) Selle päält ei peaks ta silma ära pöörama! (Paueb globuse rõwasti weenema.) Ja see w'a wurr, see ...

Ühiksuus etendus.

Endised. Kansen.

Kansen. See naib Teile naia tegawat, Langbier. Ärge häbenege midagi —

reerutage rahulinult edasi.

Köster (kohmetult naeratades.) Ma ütlen ainult...

Nansen. Ja?

Köster. Ma ütlen, et ma shandarmi laeksin tulla.

Nansen. Olen ma Teil palunud seda tegema?

Köster. Seda ei ole Teil tarwis minult paluda. Seda teen ma nii. (Ära)

Hümnies etendus.

Nansen. Kamsel Jakob.

Nansen (urena juures; ja muidugi! (Tstutub pahaselt ahju juurde) Mida Teil ootate? (Jakob tahab ära minna.) Antke selle mehele tass kohvi ehk midagi sellesarnast ja laske ta koju minna. Täna ei ole ilm auuvahi mõngimiseks. Meil ei ole teda tarwis.

Jakob. Kää küll, õpetaja heera. Mis ajal Teil süüa soovite?

Nansen. Nagu alati. Mul on smeti

weel pool tundi aega?

Jakoba. Ja õpetaja herra - pool tundi.
Kas ma selle ära pean panema.

Nansen (paturalt) Ei. Tänan. Andke
õige mu piip süa.

Jakoba olge häa.

Nansen. Mis Te siis weel ootate, pere-
neitsi? Ma tahaks silmapilguks
üpsi jääda.

Jakoba. Ma ootan - ma ootan - sest
et ma sellele sääl ette waletasin.

Nansen. Kellele?

Jakoba. Female.

Nansen. Kas Te ei wõi siis ütelda selle
naestirahvale? Hakate Teie ra pääle,
pereneitsi.

Jakoba. Ma saan nõnda palju kuul-
da....

Nansen. Mina ra. Kõnelge edasi. Kõ-
nelge edasi. Mida Te ette waletasite...

Jakoba. Ma tulin just tormi ajal.
Lapsel juurest tagasi - temaga ei
ole sugugi häa lugu - ei, mitte sugu-
gi häa - ja sääl seisis ta niisuguses

hirmus minu ees, et ma - et ma -
ma ei tea isegi enam, mis ma ütlesin -
ma wõlutasin nagu pool hullu -
tõna mustade silmade ees.

Nansen Mis tohter ütles?

Jakoba. Tohter pidi tulema, täna
tulist nõrda. Lapsel on praamid ol-
nud. Ma mõtlesin - ma mõtlesin -
nui ma sisse tuliu - ma peaks
tõda aegamööda ettevalmistama
- aga ma ei suutnud seda mitte -
ta nagu paneb sulle waleid sisse.
Ja laepoolist!

Nansen. Waled, püüdisi, waled et
ligimist enneaegse walu eest koi-
da, neid pea keegi raskest süüks
Ma wotan enese päüle tõda etteval-
mistada, nui niisugust paarit ei
tule. (Jakoba ära)

Üksteistümnes stendus

Nansen. Halastajaõde.

Nansen loeb wul nõrd kirja läbi.

Halastajaõde tuleb sisse, wõtab puhweti

peält salvrätiku ja paar nuga
ja rakvilit, wihh kõik pahemp. tup-
pa, tuleb tagasi, wotab pudeli weini
ja klaasi.

Nansen Õde . . .

Halastajaõde. Ja, õpetaja herrra.

Nansen. ~~Tie oleti nõnda rahwatu~~
Halastajaõde.)

Nansen. On Tiil midagi wiga.

Halastajaõde ei, õpetaja herrra.

Nansen. Tiie oleti nõnda rahwatu.

Halastajaõde. Mul on külmi, waga
 külmi. Tiul puhub nii akna wahelt.

Nansen. Saendage ennast ameti
 siin.

Halastajaõde. Tenna on ra ulewol.

Nansen. Kus te weel woodis ei ole?

Halastajaõde. Tä ei taha mitte.

Ma mäkkisin temale teki ja algade
 ümber.

Nansen. Tiis jätke uus lahti. Ahjust
 jätkeb raketle toale.

Halastajaõde. Hää meeliga, õpetaja
 herrra. Kui uus lahti ja Tiie siin

istute, siis kõneleb ta ehk vähem
haawawaid asju. Mul on hääl meel-
rui mu töö siin kõsel - see on esimene
ne sõrd, kus ma seda soowin.

Nansen. Mis haawawaid asju ta siis
kõneleb?

Halastajaõde. Jaga sõna haawab. Mina
olen oma reostri töötuse teinud, ja
selle naisterahwa suust ei kuule ma
muud, kui ilmalikku asju.

Nansen. Veel üks, naks päewa, õde.
Ma ei saa ilma Teieta toimni (õdeära)
Kõrsteistruimnes etendus.

Nansen. Rita. Halastajaõde

Nansen (istub rumargille akju juures.
Pakenep. üks jääb lahti.)

Rita (ilma et teda näha oleks) Kas Te
ust rinni ei pane, õde?

Halastajaõde (kannatamatalt) Ei.
Õpetaja herru istub sõrwal toas; ta
soowib et üks lahti oleks.

Rita (ilma, et teda näha oleks) Mis põrast
Halastajaõde (kannatamatalt) Sest et
siin nii kulum on. Minu naed ja ja.

lad on päris ranged.

Rita. Miss ei võta Te enesele oma
woodi päält vaipa ümber? (Waihus)

Kas Te ei kuule? (Waihus) Õde, ma
müüsin Teie raest midagi.

Halastaja õde. Arge ronelege nõn-
da rõvasti. Opetaja herra loeb.

Rita (lühikesel waiatmise järel)

Haunis mõnus on siin. (Waihus)

Opetaja suitsetab ja nõõgis praelan-
nana wõi midagi sellisarnast.

Kas Te lähna ei tunne, õde?

Halastaja õde. Mina ei tunne mingit
lähna.

Rita (lühikesel waiatamise järel)

Mul on rõht tühi. Teie külmate ju
päris ära. Pistke ometi oma jalad
minu jaurde vaiba alla. Mul
on werd ja soojust rabe jaoks.

Nansen (oma tooli päält) Tulge siia
istuma, õde.

Halastaja õde. Ei, õpetaja herra.

Nansen (tõuseb üles, ukse juures) Tulge
mõlemad siia. Ma olen warem

selle pääle pidaned mõtlema.

Kalastajaõde. Meie segame ju Teid.

Nansen. Ei. Mul on nii rui nii Ritaga
konelda.

Kalastajaõde (sisse tülles.) Siis olen
mina ülearwuni.

Nansen. Ei, õde.

Rita. Kas ma tahan? (Tuleb sisse)

Nansen. Ahju juurde, palun. (Käib ede-
si ja tagasi)

Rita. Hui mõnus siin õhtul on. Saen-
tage ennast, õde.

Kalastajaõde (sohwa pääl.) Paremini mitte.

Rita. Minu tutresese käsi näib palju
paremini, õpetaja herra.

Nansen (kõnnib edasi ja tagasi) Kom-
me lähem ma. Ja mulle jaab luut-
sani tõnulik, südamest tänulik mä-
lestus — (Ta wainib. — Wäikus)

Nansen. Teie tahtsite ometi weel midagi
ütlelda?

Rita. Ja, seda ma tahtsin, aga Teie ei
ütle midagi ja õde ei ütle midagi —
siis parem jeda ma oma suu.

Wainumist ära kannatada võib ainult nende inimeste poolt, kes sõbralikult sulle üle mõtlewad.

Kansen. Mina mõtlen Teie üle praegu väga sõbralikult.

Rita. See ei või olla. Seda tean ma paremini.

Kansen. Väga sõbralikult, Rita.

Rita. (kartlikult) Teie mõtlete minu üle sõbralikult? Siis-siis - mis siis on?

Kansen. Midagi. Olin ma mõne sõna ütelnud, mis Teid nõnda kartma paneb?

Rita (umbusklikult) Ei. Seda mitte. (Waatab õpetajale ja kalastaja üle otsa) Ma tunn küll sagedasti rumalaid tempusid. (Wainus) Tääl jookseb ühes meesaru na taya edasi-dagasi - kas Te ei kuule?

Kansen. (Teeb akna lahti) Olete Teie sääl, Schriel?

Hääl. Ja, õpetaja herra.

Kansen. Kas midagi soovija juua

saite?

99.

Haal. Ja, õpetaja herra.

Nansen. Minge siis rahulikult koju. Ega nad meid üra ei warasta.

Hääl. Ma jään parem veel natuke-
seks ajaks. Kõrtsid on rohtuid
waimusid täis.

Nansen. Need ajad ma oma piibuga
minema, Schvül. Minge aga rahu-
ga.

Hääl. Hääl, õpetaja herra - aga ma
jään lähedale.

Nansen (paneb aarna sinni) Rumalad
inimesed. Ja see kõik Tee pärast.

Kas te seda ise iseäraliselt ei leia
olewat? Terwe roquodus tulles
wihab ühe naestirakwa pääle, kel-
le südametunnistus nii pakas on,
et tal midagi piktitagi ei ole!

Rita. Oh, minu südametunnistuse jä-
relle need null palju ei küsi. Ja-
kui nad mõne minu elust teak-
sid, mis nii umbes iga teise int-
meseigi elu on, siis ajaks nad
kõrtsides ena-m juttu minu ja täh.

100.
 tede üle, ehk warblaste üle ratur-
 se harjal, ehk rajarate üle, kes-
 ras Te ei ruule? — mere poolt
 maale lendavad.

Kansen. Nemaad just teavad midd-
 gi Teie elust rohkem kui mina.

Rita. Mul ei ole saladusi — see on
 naerui wäört. Minu noorus oli
 halle — mitte haledam, kui teiste oma.
 Minu isa... öde võib siia jääda
 ... ma ei pihiti. Ma jutustan ei
 mult inimestele, mis minu vastu
 hääd oliwad.

Halastaja öde. Ärge minust hoolige
 (ära kirikusse)

Rita. Lapsepõlves käisin ma ka ki-
 rikus, nagu tema — missaks — angeluskes
 vesperiks. Ühtegi Jumalateenistust ei
 jätnud ma walele. Minu isa nõu-
 dis seda. Mina ka. Kirikus oli wal-
 gust, soojust, wiiruki lõhna, — õhku.
 Kodus rätusekiivid, weeremid, häis.
 Ärge jookseke nõnda edasi tagasi.
 See aritab mind üles. / Kansen istub

Louisa pööäle.) Taanan. Kuu ma mine
 wiirust röniten, siis tõuseb mul we
 pöka, siis tahaks ma möödäläinud
 aastad tagasi rieruda, et neid we
 kord elada, nii selge meelega nagu
 praegu. Inimene ei maga ainsult
 öösel - inimene magab ka oma pe
 maal, oma jõulisemad eluaastad
 ära, ja kui viimaks, viimaks üles
 ärgad, siis seisad seal kõige läbi
 korraga õgar, siis tahaksid kõige
 armsamini wäljasarjuda, wälja
 kriisata, et teisi ülesmatada, kes
 magawad ja magawad, kuidas
 ka raputatarse ja ristarse - kui
 nendest mitte nii hale meel ei oleks
 ja ⁿⁱⁱ sügune rööm oma enese laktis-
 te silmade üle.

Nansen. . . Teie rääkisite oma noo-
 rusest. . .

Rita. Mul ei ole noorust olnud.

Nansen. Kas Te noor ei ole olnud?

Rita (naledalt naerdes) Noor, ja -
 noorust, ei! Kõike peab ustma

riideid - portereid - valgust - õhku -
noorust. Meil ei olnud, mille eest
osta - meid asteti - osteti meie rätte
ja jalgadega, meie silmadega,
meie kehaga, meie noorusega ...
Kansen. Kas Te oma isa vara nä-
olaste? ...

Rita. Liig vara - oma isa kaotad
alati liig vara - palju varem +
kui ema.

Kansen. Kas Te siis oma ema ei ar-
mastanud?

Rita. Ma ei mõelnud seda nõnda.
Isaga ühes raud kodust selgroog.
On isa pisast nadunud, peab ema
ka minema, ja pojad jäävad sip-
lema ja risendama - ja nälgima
ja, nälgima - kuni nad üksteise
järele, pekkaste sisse kukuvad
ja süäl ise lendama õpiwad või
kassi küünte wahel sattuvad.

Kui nüisugune rass linnu pojage
suus müüri pääl jookseb, wisa-
takse talle siwi järele - Teie mitte -

kalastajaõde ra mitte. Kuisuguseid
 kassid näeb iga päew, iga silma-
 pilk. Minu wend - aastat minust
 wanem - istub wargis - kas ma
 hästi pihtin? - istub wargis, sest
 et ta warastab - pihtmastis ei oppi-
 nud ta lendama - kass nägistas
 ta oma hammaste wahel ära. -
 Minu õde, seitsmeteistkümmne aas-
 tane, seitsmeteistkümmne aastane,
 läks uulitsale - pihtmastis äppis
 ta lendama, nagu õõkullid lenda-
 wad - õhtu hämaruses lendab too
 ümber - kass on tema nii rõwasti
 küüsi wõtnud, et teda ei jumal ega
 inimene päästa suuda.

Nansen. Pääsemist on igaühe jaoks,
 igaühe jaoks...

Rita (ägedasti) See ei ole õige! Mis
 nõrd maas on, ei taise enam üles,
 ei, õpetaja herral! Maa pääl on jün-
 dusid olemas, mis wägewamad on kui
 jumal, nagu temast Piibel õpetab...

Nansen (tungiwalt) Häädus mõidab ala-

ti kurjuse ära, Rita.

Rita. Seda ütlete Te, sest et Te seda hämmeleega usute - kui kurjus mitte nii tugev ei oleks, siis ei oleks nõnda palju meele ärakellmist.

Nansen. Pärispatt...

Rita. Pärispatt? Ei sääl on teised võimud. Ma olin raskesti käim-
mend aastat wana, kui nad me
isa meest tõmbasiwad. Ma nägin
teda, sel hommikul - tema suu oli
wiltu ristud, nagu oleks ta kirmas
wihas hammustada tahtnud -
tema silmad, tema kallid silmad
oliwad täis süüdistust, nii et julgest
ei olnud nendesse waadata.

Nansen. Mis oli Teie isa isienestapmise
põhjus?

Rita. Waadake - nüüd küsite Teie -
seda oleksite Te eita ometi ka teha
wõimud - see ei olnud tapmise -
nemad - nemad ja ka nemad ei olnud
süüdi. Pää ja nätega tegi ta meie
sest, nemad pesas ulime, tööd, iga

päew, wahal ka üksi, kui tal seda enam
 tarwis ei olnud, sest et masin, üks
 aurumasin tema wälja uulitsale
 wiskas. Pärispatt on niile mäistuse
 ärapimestanud, haka! Pimestanud!
 Masin on kurat, kellel tiigrikäüned
 on. Kass aia otsas wõtab ühe suhu-
 tiiger murrab, wäest joowastatud,
 ainult wõre parast. Masin on üks -
 mis on masin, õpetaja-herra? ...
Nansen. Teie ronekite nõnda segaselt
 Rita - ma ei jõua mõtetega järele ...
 Rita. Segaselt? ... Segaselt? ...
 (Kätt ülestõstes) Tema õpetas armast-
 tust, ... siis ei olnud armastust õpe-
 tada, kui masinad minu isa leiwa
 rääst riskusiwad. Kui pärispatt meie
 mäistuse ara on seg timestanud -
 kuidas wõisiwad siis kuradid, tiig-
 rid sündida? Kää inimene läheb
 halvaks - minu isa oli kää, nii-
 sama kää, kui Teie - see on suur
 riitus - ja oma häduses riisuti ta
 paljaks, riisuti. Enne leiwast ilma-

siis usust ilma. Tema surnud
hallides silmades ei olnud mi-
dagi, midagi - kuristik, mille
troostita kolelus haigeks tegi. -
Kas on veel teisi vägesid aemas
Teil ei vasta midagi? Teisi vägesid
pääle kõigewägewama?

Nansen. Kõnlege südame päält
ära... kõnlege kõik südame päält
ära...

Rita. Pärast tema surma, nagu
tuhanded, tuhanded surnuks on
piinatud, sattus minu wend wan-
gisotta - on keegi halb wõi hull, siis
mõtleswad nad tema pääle...

Nansen. Rita!...

Rita... ja minu õde - seitsmeteistküüm-
ne aastaselt - seitsmeteistküümne
aastaselt muda sisse tallatud - ja
mina olen ema eest - kes enam ei
suutnud - tööd teinud - raskest
tööd. Kui sa nõnda tööd teed kõogu-
wate silmadega, selg nagu loomal,
kes kargamiseks walmis - kui kewa-

det ega suwe ei tunne - siis alid
 ära langed rask - nooruse näonkat-
 tega. Siis suri ema, ema, kes ai-
 nult läbi raskuseaena waltis, kas
 hommiku walgit näha on, et ma
 mitte rauaks magama ei jää.
 Ma ei ole kordagi rauaks magama
 jäänud, mitte ühte ainust kordagi.
 Ja hingab pihksetud mullas, sest
 et ta ennast ära ei uputanud, et te-
 da wangiotta ei wisatud, et ta
 uulitsale, uulitsale... Ärge tehke
 nonda kurja nägu. Neid asju
 ütlen ma pihtil, ja, nüüd pihtin ma,
 õpetaja herra - nagu nad mulle
 meeld tulewad. Kui teda enam ei
 olnud, jooksin ma edasi tagasi, koha
 päält katuse all, kus ma tood tegin,
 teise koha pääle katuse all, kus ma
 magasin. Mõni kord tuli minu wend
 minu juurde - mõni kord minu õde.
 Ma ei wihkanud neid. Sest wihata, wõi-
 gest hingest wihata wõib ainult räätt,
 mis meie käre kinni püügistab,

meie mõtlemise poorasiks teeb, meie hingamise sinni paneb. Siis ma wihkasin, wihkasin, wihkasin!

Kui linnud ratuselõikide wahel sädistasiwad, wihkasin ma - kui wiljatera ratuselõikurid idanema läi, wihkasin ma - kui keik suwel päikeselüür pragude wahelt lähi puhes, wihkasin ma - kui lapsed trepi pääl mängisiwad, naerisiwad ja käiserasiwad, wihkasin ma! Wihkamine oli minu usk - minu rõõm...

Nansen (walju tõsidusega)... Kes te tee kirjusesse ära olite unustanud - alatu, inetu jumalat teotada wiha (waha) pärast?

Rita. Ma ei tahtnud teda.

Nansen. Kas ei olnud süäl troosti ja warjupaika?

Rita. Pärast minu isa surma mitte enam.

Nansen (turnedalt) Ja siis?

Rita. Siis õppisin ma oma meest tundma.

Kansen. Teie meest ?

Rita. Ja, minu meest. Kes praegu torniga merel on - ja iga silmapilk süa võik tulla, minu juurde, lapse juurde, lapse juurde, seda ta veel näinud ei ole - tema mitte ja mina mitte.

Kansen (imestades) Teie mees tuleb süa?

Rita. Ja tahtis, nagu minagi, oma ema juurde külaste minna, oma ema juurde, kes kirikuaias puhkab. Seda ei teadnud ta mitte. Mina ka mitte. Kuidu ei oleks ma mitte, pääga vastu rinniseid annalaukiseid löönud - ja mitte Teie usse es wingerdanud.

Kansen. On ta Teie mees - kiriku palge es, Rita?

Rita. Jumala palge es.

Kansen. Mis mitte kiriku palge es,

Rita? On see häa, on see puhas?

Rita. Mina ei küsi, mis häa - ei tea, mis puhas on.

Kansen. Rita! Rita! Kas see inetu wiha

Teie uskus on jäänud?

Rita. Ei, ei! Minu nooruse wiha oli... oli rumalus - tema õpetas mind jälle armastama Nansen. Kes?

Rita. Minu mees. Minu lapse isa. Tema ütles mulle - õndsatel tundidel - et wiha ainult siis nõõmu wõib sümmitada, kui ta abinõuks on, et inimesi õnnelikuks teha - tema ütles minule, ja ma uskusin teda terve oma ihuga.

Nansen. Jhu on suurelik - hing mitte...

Rita (ägeduses). Jhu ei suure mitte - ei suure ialgi - ta läheb wanemate raest laste wätte edasi - ta muudab õieks ja leuks ja jälle pormiks ja hingetuks - ma uskusin teda terve oma ihuga, uskisin, sest et ma aru sain, tundsin, teadsin, et (ma aru sain, tundsin, teadsin) - maa see on, seda miie rumarda - ma peame, maa oma wõitlusega - wõitlusega, mis jumal on.

Nansen. . . . Pitetud laps! See on meelte-
õpetus, mis ühes surmaga lõpeb.
Mõtle surma peäle . . .

Rita. . . . Mõtle etu peäle! Meie ei
ole ial elanud. Aastad, aastad
otsa oleme meie ülespoole waad-
anud selle asemel, et oma jalgade
ette waadata. Missugune talweuni!
Alles siis, alles siis, kui maa kõige
sellega, mis - mitte tema peäl ei
ela - ei - mida tema peäl sallitakse,
igawese suwe maaks on muutunud -
kuul on ta alles kuiw kõrbe, aed täis
unrohtu! - siis saame näha, mis
sääb jumalatest - ainust Jumalat
ei ole - järele jääb.

Nansen ennast latsutades; Kiiruga
seid wastisuid watasju julgete. Teie
kõnelda õnnistegija pale ees, kes kõigi
inimeste eest on surma on läinud?

Rita. Tema seisab meie pool. Kui ta
tagasi tuleks, siis rikutaks ta rahawake-
tajad, lambad ja härjad jällegi temp-
list wälja, suistaks raha maha,

lühkaks laudad ümber, naisugune oli tema. Täna oleks ta võimetus meile. Kui tema müüd oma silmad tema poole pöörab (ta tähendab globusele pääle) nael ta maad mitme tuhande riivikuga - võib olla miljonite riivikuga - ja tema armastuse õpetus on tõhjuks põlaks muutunud. Kui ta tühi roole ei oleks, siis ei oleks naisugusel kerwel vihal aset...

Kansen (mõrudusega)... On see Teie terve piktimine?

Rita. Mitte piktimine. Mul ei olnud midagi piktida.

Kansen (vihaselt) Olete Teie siis walmis?

Rita. Ja - rahjuks. Meie seisame rumelgi oma pinnal. Kars wiisi, inimesi armastada - Teie oma on armastusesse wiia küllwanud - meie oma saab wiha läbi armastust lõikama.

Kansen (vihaselt) Armastust lõikama - naisugune armastus, mis hinge hukka lasab minna ja almust Jumalat ei

tune, on ära neetud, igawesti ära
neetud!

Rita. Kelle poolt?

Nansen. Jumala Tja, Jumala Poja,
Jumala Püha waimu poolt!

Rita... Jumal, mida meie Jumalaks
nimetame, ei nea oma kõige kaunimat
loodust ära. Oleme meie ära neetud,
siis on linnud taewa all ära neetud, na-
lad meres, loomad meie jalgedel,
taimed, puud, tähed, taewalaotus. See
ei wõi olla. Tä oli ära neetud täna päe-
wani, kõi, kalastamata ära neetud, sest
et me ei teadnud, mida me tahtsime. (kõige
suuremas waimustuses) Niid aega teame
meie seda: kui meie looduse imesid
numardame, lilled lõhna, puuwiljade
ilu, walge mōngu, wiljakõrte ilu,
tungimist maa seest, õõpirute pidu-
kisa, naste langemist, mere laulu,
ennakssaamise sulolset õnne — siis
oleme Jumalale nii lapedal, nagu laps
meile. Ëlu iimas — ilmas — ilmas peame
meie õitsewaks, tugewaks, ära laastamata

tegema, et Jumalat - ainukest woelda-
wat Jumalat - mudast juhtlasteha.

Nansen (ägedasti) ja sinu hing, sinu
hing, Rita, sinu waene esimees
hing, mida ma päästa tahtsin!

Rita (mindalt) See on päästetud - mi-
nu lapse läbi - minu laps on see
lül, mis mind maa külge köidab.

Nansen. Lül, mis kataba kõik - iga
silmapill.

Rita. Miss Teie seda ütlete? Miss
teete Te mind kartlikuks, kus ma
julgett muu elust kõnelda?

Nansen. Et Teia sellest hoidest kwiis-
Tiksi-langemisest ära hoida. Teie
laps on haige.

Rita. Teie waletate!

Nansen. Rita!

Rita. Teie waletate, et mind arast teha.
Wähe aja eest alles selgasite Te ise
seda."

Nansen, Ma ei ole veel ialgi waletanud -
Teie laps on haige.

Rita. Ah, ah, kui südameta Teie olete!

Kui inita see on! Ma tean seda ometi paremini, ja Teie akwardate mind ainult sellega, et mind nitsikusesse ajada.

Nansen (kaheldes) hüimati on Teie õigus - ma ei oles seda ehk mitte nüüd ütlemas pidanud - otse nüüd mitte.

Alga teadma peate Teie seda ometi. Ja troosti on olemas. Tawase Jaa juures...

Rita (huludes)... On see tõsi? Kas laps...

Nansen. See on tõsi. Siin ei aita ükski maapealne ekajumal. Teie laps võib mõne tunni või mõne päeva elada - kuid ta on tagasi kutsutud. Peremitsi ei rääkinud tõtt - ja mina wairisin, wairisin sest, et mul Teist hale oli. Seda lalatsimist kahetsen ma, kahetsen wast terwet oma tegu. Teie ei olnud teda wäärt. Teie mängisite sõnadega häbemataalt, ja ükskõik sõna, sõna suurema, mis alles waatipiiri algus on, lööb Teid maha, otse nagu oles torn wäljas Teist kinni saanud - (wairus)...

Rita, ärge istuge mitte nõnda sääl. Mul

ei ole sest mitte häa meel, et kõige-
 wagemad Teid nõnda nihtleb,
 kuna Teie mässuliselt seda teotate,
 mis nägemata on... Minge (tähen-
dab kiriku poole) minge, - päästke
 oma hing - päästke oma lapse
 hing. - Mii ei taha ühtegi hinge
 rauduma lasta minna - mii taha
 me armu igaskele, Tiile, Teie
 wennale, Teie õnnetu üle. Kõhjetse-
 mine on Jumala and, mii peame
 teda enestele paluma, Rita. Oma
 noorusis ei jätnud Te ühtegi jumala-
 teenistust waheli - oma noorusis arwa-
 site Teie ennast magawat. Missugune
 Lunastaja pilkamine! Oma meelte-
 elus, kui Te igawese Jumala, Kõrgetead-
 ja, Kõigeuigemama ja Halastaja
 maha jätsite ja ainult naduwal ilma-
 likku elu tundsite, arwasite Teie, et
 Teie ärganud olete!... „Minu Is-
 sand ja minu Jumal, ma kahitsen
 oma pattusid kõigest südamest, mitte
 üksi et ma nende pärast taewase

õnnistust rartanud....

(Halastajaõde tuleb sisse)

Rita. Jätke järele! Jätke järele! Ma palun
Teid, jätke järele! Te talle minuile kaiget
selliga - kõik need valjud sõnad
vasta minu segast pääd...

Nansen. Kui Teie laps sureb, on ta radu-
nud, Rita...

Rita. Ärge rääkige - ärge ütlege midagi
- Teie andsite mulle nii alatult -
minu kõige suuremaks rõõmiks -
nõnda ootamata - koobi piähe - et
mul... mul... (langeb toolile)

Nansen. Ode!

Halastajaõde (võtab pubvoti päält wee
ja niisutab Rita otsaesist ja rääkiv-
meid). Tema tuleb meele märkusele

Rita (hakkab järgest kõvemini nuusku-
ma ja hädeldab metsikult) O! o! o!

Nansen (püüab vaikimise järele) Rita -

Kõik oleme me Teie hääks teinud -

Kõik - inam kui üssgi teine õpetaja
oleks teinud. Teie risawat häält olen
ma kunnatanud - õde ka - terve

kogudus on minu vastu - Teie pä-
 rast panin ma vastu ja ei täitnud
 käskeid, mida ma kulliks pean -
 ma ei taha väikese asju meelde tu-
 letada - terve õõ lamasin ma riielus
 sohva peal. Ma olen... Ma ei taha
 sellest kõnelda - ma tein kõik nii-
 suguse sügava armastusega, niusugu-
 set pimedas usalduses - selle ühe
 pärast - selle ühe - selle kõige ilu-
 sama pärast, ilusam kui lille lõhn,
 ilusam, kui meel mõista oskab! Seda
 tahame meie igauhe, igauhe juures
 päästa. Hma jumala tahtmata si sinni
 midagi, midagi! Veel on aega. Kas
 Te ei kuule mind? Kuhu Te tahate
 minna?

Rita. Oma lapse juurde - oma tütre
 juurde.

Nansen. Temal ei ole oma ema tar-
 wis, praegu mitte, Rita.

Rita. Ma lähen oma lapse juurde.

Nansen. Hma patustpöörata, ilma
 paturuhitsemiseta?

Rita. Ma pean oma lapse juurde...

Nansen. Sellest upsest mööda!

Rita. Nüüd ei suuda mind midagi hoida...

Nansen. Täevane jsa suudab kõik.

(Rita kahewahel.)

Kolmasteistkümnnes etendus.

Van Dalen. Jannetje. Endised.

Van Dalen. Kas tokib?

Nansen Ei! Ei!

Jannetje (läbi nutu wihaselt) Ma ütlesin wارا küllalt - juba eila ütlesin ma, ots on käes! Juuksed wõiksin ma omal wõtja karkuda, et ma ta oma rinnale wõtsin - oma piima talle andsin - kurat on tema sees - kurat! Olesin ma jeda ainult teadnud... Ma seda ainult teadnud! Minu oma laps jääb sellest haigeks, - haigeks niisuguse hooralapse pärast, läbi!

Nansen. Jannetje, mötelge järele, mis te ütlete!

Rita (hirmu pärast range) Kas see - see -

see naene on?

Jannetje. Kui Te seda jumala ees vast-
tulada suudate - õpetaja kurra - õpe-
tajo kurra - et Te ühe ainsa naeste-
rahva rätte niisuguse lapse toita
annate! Kas Teie mu lapse terveks
teete? ja? Oleks ta terve selle asemel,
et waevalt hingitseda, oleks ma ta
Teile ühes toonud - nagu ta on! (Kutab)

Nansen. Teie julgete sija tulla ja sure-
jat rinnalast üksi jätta?

Van Dälen. Lootuseta - ei ole midagi
teha - ütles tohter. See on kindel.

Rita (hooaga) Need inimesed walita-
wad! Ma näen seda nende näost.

Nansen. Täsa! Täsa!

Rita. Laske mind läbi! Ma tahan
sinna minna!

Nansen. Oodake, ma lähen kaasa.

Ja Teie ka, Jannetje! (Ohwardades)

Ja kui Teie ühe wäeti lapse tema
wiimasil tunnil hooletusesse olete
jätnud....

Jannetje. Hooletusesse jätnud! Hoolet-

tusesse jätanud! Mis ma oma lapse suu
eest ära võtsin...

Van Dalen. Ja ei oleks teda üleüldse was-
tu võtma pidanud!

Nansen. Ma ei järvunud Teie arvamise
järele, Van Dalen!

Van Dalen. Ma ütlen seda ilma järeli-
mata. Kui ma tal ennist tema rumalad
silmad ei oleks avanud, siis oleks ta
ennast nüüdgi veel kahega vaarvanud,
kuna ühel juba rõht tühi.

Nansen. Nimitate Teie seda silmade ava-
mises - Teie, üks ristitunimene? - Jääge,
Rita, enne rätik pää ümber.

Jannetje. Ei! See argu tulgu ühes.

Rita. Mina mitte ühes?

Jannetje (uhhuga) Ei! Seda ma oma ma-
jasse ei lase!

Van Dalen. Üsna õige! Väga õige! Õpetaja-
herra võib sellest elukuju võtta!

Rita. Naene - Naene - ma olen - ma olen -
tema ema...

Jannetje. Ei, Teie üle minu lõwe ei saa!

Rita (hütsikult) Ja kui ka - ja kui ka

wägiwallaga!

Jannetje. Wägiwallaga! Teie - wägiwallaga! Kui Te ennast uulitsal peaksite näitama, wisatakse Teid riividega surnuks, Teie - Teie Kuulge ometi! Kuulge ometi, kuidas nad seda ainult ootavad! (Wainus) Need on protestandid, ja katoliiklased on ka hulgas!

(Kassikontsert raswab. Naer. Koisnami-
ne. Tugiw hää laulab pilkslaulu:

Pater, anna mamsli musu. . . . Kisa
kestab edasi. Tere mamsel ilmub ära
hirmunult uurse pääle.)

Kansen. Jannetje - Issanda nimel -
kas mõistate mind? - Kõigewägewa-
ma Jumala nimel käsen ma Teil
seda naest tema lapse juurde lasta!

Jannetje. Ei! Jalgi! Mitte üle minu
läwe!

Kan Dalen. Ta ei oleks oma jalga
pidanud külla tooma.

Kansen. Kas Te ära unustate, et Teie oma
laps haige on!

Jannetje (karjudes) Haige! Haige! Ja kes

selle juures süüdi on?

Nansen. Siin üle mõistab jumal
kohut - näidake teed...

Jannetje. Ei! Tema mitte! Selle pääle
võin ma...

Nansen...: Ärge wanduge, Jannetje!
Ja mõtelge järele. Siin seisab naes-
terakwas, keda nõnda on karistatud,
et meil enam midagi karistata ei
ole. Siin seisab ema, kes, mis ta ka
pattu on teinud, oma last niisamuti
armastab, nagu Teie oma lapsi.
(üks kivi lendab läbi akna sisse -
silmapilguks waatab ta vihasele üles-
siis jälle tungiwalt) Kui ta oma tü-
trese elus leiab, siis võib ta oppida
põlwi painutama selle ees, keda ta
teotanud - leiab ta tema surnud,
siis olete temale lubanud midagi. Tema

Nansen Näidake teed.

Van Dalen (arna juures) Kerge ütelda-
säält ei pääse läbi.

Nansen. Seda saame näha! (Awat
arna - kuul puhub kuluudes sisse.

Kaar ja pilved.) Inimesed! (Wiel
kõwem naer ja katalt vastu peksmi-
ne.) Inimesed! (Kes naer.)

Shandarmi hääl. Holla! Minema!
Eist ära epe ma lõikan. (Waihus.)

Nansen. Ilma waigiwallata, Schriel!
Laske mul üks sõna ütelda, üks ai-
nus sõna! (Kaarmine ja waigistaw
ssst.) Siin ei ole midagi naerda,
inimesed. Selle naese laps, kes minu
juures õpetajamajas emaks sai -
ma ei teadnud seda, et see kuritegu
on, minu poolt, wõi lapse poolt, wõi
selle naesterahwa poolt - see laps,
inimesed, on suuremas. Kas on teie
kisa lapse surmureha juures tarwis?
Kas te kunagi ei ole kuulnud, et siis
wait oldakse, kui keegi walu kannu-
tab? Õpetajamajas on veel arnoid

ja uulitsal on veel siwa. Wätke
 igaiiss siwi kätte, sest warsti tuli
 me meie wälja - naesterahwas, kes
 pattu on teinud - mina, kes pattu
 olen teinud - et sinna minna ja
 nõha, kas silmakestest veel elu on:
 - See on kõik. - Kas teil selle pääle
 midagi wastata ei ole? - Ei?

(Parel akna rinni) Antke üks rätik,
 öde. (Warkus) öde mähib Ritale rati-
 ku pää ümber. Van Dalen ja Jannetje
 ära.) Ja mitte enne sinna? (Tähendab
 siirikuukse poole.)

Rita. Enne - minus laps - kas ta veel
 elab?

Nansen. Läheme siis. (Parempoolse ukse
 raudu wälja.)

Veljasteistruumnes etendus.

Peremansel. Kalastaja öde.

Jakoba (lähel akna juurde ja kuulatab
 suurmahirmsus) Nad on wait! Nad ei tee
 midagi! Rattu tarwis wälja waadata!
 (Ära siirikuukse raudu.)

126.

Kalastajaõde. (wahib üksisilmi enese
stli ja laste põlvli.)

Täise waatusi lõpp.

Kolmas waatus.

Seesama tuba. Kommiik. Sahwa on
ära. Paisene paistab arendest sisse;
tagumisel arnal on üks ruut natri

Esimene etendus.

Kõster. Van Dalen.

Kõster (paistab raamatuid reisisitaskus-
 se, rühkib kirjutuslaenu laekades, wõtab
 globuse kätte ja püüab teda reisisitas-
 kusse mahutada.) "Ja!"

Van Dalen. Kommiikist. Ei ole kedagi?

Kõster. Keegi on. Mina-a.

Van Dalen. "Ja õpetajaherra?"

Kõster. Exit

Van Dalen. Mis?

Kõster. Exit.

Van Dalen. Eks it! - Mis sa'nd jälle
 lohad, Kõster!

Kõster. Ma ütlen meie Ladina kelli:
exit. See on jalaga tagast ja piiskopi
 poolt minema rikutatud.

Van Dalen. Loo, sellepärast siis pidas

õputaja Bronk eila ja üle eila jumalateenistust?

(Kõster. kiidab päänohutamisega järele.) Kus ta siis on?

Kõster. Välja läinud, jumalaga jäätma, ja et ta kodus ei taha ulla. Oota, ma tulen soke tagasi (Ära, tuleb kotiga tagasi.) Soo. Hoiu kinni. Käi minema. (Hoiab globuse lahtise kotti suu kohal.)

Van Dalen. Oota, mis see on?

Kõster. Maakerä. Kus mina ja sinu päääl jookseme. Mõistad?

Van Dalen. Ära näe nõnda rutta!

Kõster. Ei ole aega. — Sean matma minema. Ära aja silmi nõnda pärani, iniment — ega sa sellist targemaks ei saa, kuni ots tul ülepoole on. Siin jookseb sinu siga ja sääl on sinu lehmalaud. Hähä!

Ja, on veel palju lollisid maailmas, kes meist targemad tahavad olla — sinust ja minust! Ja nüüd nõõriga kinni — soo. (Võtab kotti selga ja

reisitassee nätte.) Kas tead, kuidas selle
mehe nimi oli, kes seda kera wanast
rukil kandis? (votab) Na, mina ka ei
tea.

Van Dalen. Ära n'ä ära jookse, köster:
ma tahtsin küsida, millal laps maha
maetasse — paberite pärast — ja et ma
shandarmile teada tahan anda —
muidu tulewad jälle jutud. See on
kindel.

Köster. Lääel küsid sa rohkem, kui ma
vastata tean. Tä ei taha.

Van Dalen. Kes ei taha?

Köster. Tema.

Van Dalen. Mida tä ei taha?

Köster. Tä ei taha, et laps maha maetaks.
Ma tulin tänä wara kell seitse. Ei olnud
kuidagi wõimalik. Tä kell ihkissa teist
korda. Ei. Nüüd ootan ma. Haud on
walms.

Van Dalen. Keda sa n'ä lolliks pead,
köster? Temal ei ole midagi tahta.
Läädus ütleb selgesti: ihtigi matmist
ei tohi hiljemaks jätta, kui wiwendama

päewa pääle pärast surma.

Köster. Siis on meil ju weel aiga - tõna on alles nukumas!

Van Dalen. Aga matmine pidi tana wara olema!

Köster. Võta sina tal ta rääst ära.

Halastajaõde ei saa sellega toime - peremansel ei saa sellega toime - ole sina nii rawal!

Van Dalen. Ja õpetaja Kansen?

Köster. See? See pani plekku - et mitte juures olla. Sillil on õpetaja juures liiga arnad närwid. Kui ta nüüd reisitasku ja selle riista järele siin tuleb, siis oleme just niisama rau - gel kui enne. Õpetaja Bronk saatis lohkri siia. See raldab talle nüüd rohtu sisse. Flus nali! Enne terve niila niisuguse naesterakwa pärast jalul - ja siis igavene häde sellega, kuidas lapseussi maa alla pista.

Kas tuled ühes postimehe poole?

Van Dalen. Hää küll. Hää küll.

(Mõlemad ära.)

Teine etendus.

Doktor Geert. Halastajaõde.

Doktor Geert (tuleb üksi nõrvaltoast, jääb
mõttes seisatama, avab uuesti ukse.)
õde.

Halastajaõde. Ja, doktori herra.

Doktor Geert Lõunukeha peab toast ära
viima — ta ei tohi kauemaks sinna
jääda.

Halastajaõde. Mina olen võimatu.

Doktor Geert. Kää ehk nurjaga — peab.

Halastajaõde. Ma panin ta suure wae-
waga kirstu — täna wara — kaant ei
tohtinud pääle panna. Kui Te selle
pääle näitasite, ainult näitasite, nägite
ju tema silmi.

Doktor Geert. Kas ta terve silase päewa
niisugune oli?

Halastajaõde. Ei, doktori herra! Eila oli
ta rahulik, siis wantes ta alatasa teda
ja palwetas, nii kannalikult nagu
laps. Lõõnud ei ole ta midagi — ja ka
nõnelnud mitte. Kella seitsme ajal
nõputas köster ja tahtis puusärki ära

miia. Peremansel ja mina seletasime mis wõisime, palusime teda - ta ähwardas rusikatega. Kell ühessa tuli nõster tagasi - niisamuti. Tä ritsendas nõnda läbitõikavalt, et inimesed seda rixikusse kuulsivad. Ma arwan, et ta nõdrameelseks on jäänud.

Doktor Geert. Ei, seda ta ei ole, õde. Tä on liiga äritatud. Küüd, kus ta selle rohu sisse on wõtnud, mis ma talle andsin, jääb ta wõististi rahulikumaks. Tä siis peab, peab peab wäikene surnukeha ära wiima.

Halastaja õde. Ma olen teinud, mis ma wõisin - seletasin temale, et laps Jumala maamullas nõige suuremat rahu leiab. Tä ei kuuld mitte. Wägiwaldada ma ei taha tarwitada.

Doktor Geert. Kas õpetaja Nansen on temaga kõnelenud?

Halastaja õde. Ei, doktori kerra

Doktor Geert. Mispärawast mitte, õde? Temal hakkas ju tema kohta mõju

olema.

Kalastajaõde. Ma ei tea, kas Te seda teada tahite — õpetaja Nansen ei pida midagi la pühade päeval, ega eila, hingede päeval jumalateenistust. Tä on ametist ära.

Doktor Geert. Nansen ametist ära!

Kalastajaõde. Ja, doktori herra. Õpetaja Bronn on siin asitaitjaks.

Doktor Geert. Nansen ametist ära. Mis pärast?

Kalastajaõde. Kõigeaunulisema piiskopi herra käsul. Ja piiskopil herral on õigus. Teisumood oli selle järele, mis siin sindinud oli, võimatuks muutunud.

Õpetaja Nansen läheb ühe tunni pärast.

Doktor Geert. Siis peab õpetaja Bronn temaga rōnelema. Kas Te ei ütleks seda temale.

Kolmas etendus.

Rita. Endised.

Rita. Doktori herra...

Doktor Geert. Kas Te minuga rōnelda tahate?...

Isstuge ameti.

Rita. Ei - ma ei wõi ukse juurest ära minna.

Doktor Geert. Siin ma ei sõnole Teiega

Rita. Ei, ma ei tohi siit ära minna.

Doktor Geert. No, no! Pisut taktmist ja julgust, hm? Te ei tee oma last ameti selle pöörase kangeraksusega elawaks! Antke talle üks tool, öde...

Rita. Ei, ei! (Lautab käed ukse ette laiale.) - Ja nui ma tuhast aastast wanaaks saaks, ma ei wäsins ära...

Ei, ei....

Doktor Geert. Na, mis siis vieti on?

Rita (waeuaga mõtteid kogudes) Eila päälilõinat, ei - üleila, ei - üleüleila - üleüleila tuli see naene, kes teda imetas, siia - ja jättis - jättis tema üksi ja ei imetanud teda enam - siis tappis see naene tema ära.

Doktor Geert. Ei, seda ta ei teinud.

Rita (koebawalt) Mul ei olnud piima - mina ei ole selles süüdi.

Doktor Geert. Seda ei ütle ju keegi.

Rita. Mina ei ole selles süüdi — see naene
see naene — kes kõrvalast enam imetada
ei tahtnud ...

Doktor Geert. Jääge ometi rahulikult —
jätke oma lapsiga jumalaga — lasse
ta üra matte.

Rita. Ei! ei! Võõrastele ma teda ei anna
Kalastajaõde (lähenedes) Olen mina
võõras olnud. Laske mind ...

Rita (ägedalt) Teie ei pääse siit läbi!

Doktor Geert. Peab ta siis malmata jää
ma?

Rita. Ma teen seda ise — õhtu poolil —
nii Teie vaenlused ei näe kuhu.

Doktor Geert. Seda ei tohi meie lubada.
Olge ometi mõistlik, muudu peame
vägiwallaga ...

Rita. Vägiwallaga! Vägiwallaga!
Hahaha! Kes oma kõe kiristu järel
välja sirutab, see saab minu näest
igawese õndsuse, õndsuse, mis siin
õhus auras, mis leid udu sisse mässib...

Keljas etendus.

Endised. Bronk.

Bronk (tuleb kirikust) Mis see on?

Rita. See on... (Saab enese üle wõitu - lähed tappa.)

Doktor Geert (Halastajaõele) Ära teda üksi jätke.

Uues elendus.

Bronk. Doktor Geert.

Bronk. Kas laps maha on maetud, doktor?

Doktor Geert. Veel mitte.

Bronk. Veel mitte? Ma andsin ometi rõstrile oma näsud.

Doktor Geert. Tä ei taha mitte.

Bronk (nõlistab) Seda saame näha. Ma ei mõtlegi sellepääle, kaiglaselt nannatlik olla, nagu minu selkaija.

Doktor Geert. Lubage - otse Teie poolt... sõbraliku selotusega...

Bronk. Herra doktor, esialgu wain ma veel ilma Teie näunita läbi saada...

Uues elendus.

Bronk. Dr. Geert. Namsel Joroka.

Bronk. Ütelge rõstrile, et ta silmapila

sia tuleb.

Karoba. Ja muidugi, õpetaja herra. (än-
Seitsmes etendus.

Bronk. Dr. Geert.

Doktor Geert. Siis soovim Teile hääd päe-
wa.

Bronk. Hääd päewa. - Herra doktor!

Doktor Geert. Ja?

Bronk. Kui ma praegu pisut teraw
olin, palun ma wabandust. Asja ei
wõi edasi lükata. Kella nümners olen
ma wankri selle naesterahwa jaoks
tellinud - et teda linna saata - ma
arwasin, et terve see kurb, rahjalse-
mise wääriline lugu otsas on - ja
nüüd jälle raskest! Teda ma ei
rannata.

Doktor Geert. Ometi wõin ma Teile üteli-
da, et pehmed abinõud niusugusel
korral enam mõjuvad.

Bronk. Herra doktor, pehmed abinõud
ei ole minu jaoks - mitte niusuguses
asjas, mis ohwrit on nõudnud.

Kahensas etendus.Endised. Köster.

Bronk. Kuhu Te siis nii kauaks jäite?

Köster. Ma wiisin pärid postimehe kätte.

Bronk. Kas sellega suurem rutt oli, kui selle lapsega? Ma ei salli mitte oma pääd toimetamist, köster.

Köster. Mina ei näe mingit võimalust.

Bronk. Mis? Mis? Mis? (+ kannatamatalt)

Köster. See näib üle minu jõuu.

Bronk. Ma ütlesin Teile, enne hom-
minust jumalateenistust!

Köster. Ega ma's ometi ühe naesterahwa-
ga kokku ei wõi minna.

Bronk. Siis rutsuge shendarm.

Köster. See ei lähe.

Bronk. (kannatamatalt) Ma ei rüüsi mitte, kas see läheb — see peab liht-
salt minema.

Köster. Shendarm wõib alles siis waha-
le (tulla) astuda, kui see üle wile päewa
restab.

Bronk. Ja mina ütlen — silmapilk!

Köster Kui Te mulle ainult ütlesite
- kuidas!

Bronk. See on Teie asi. Siin on meie
maja. Mitte mõne häbemata tüdruk
maja. Kui wägiwallaga ei saa, siis
kavalusega.

Doktor Geert. Õpetaja herra, kumbagi
nendest ei ole tarwis.

Köster. Ma wõiks läbi akna ronida -
kui ta sees ei ole.

Bronk. Kuidas Te seda teete, on mul-
le ükskõik - kui see ainult sünnib
ja otsekohe. Wanker tuleb kell kümme.
Mina tahan rahu saada, rahu kogu-
duses, wiimaks rahu paremate asjade
jauks, kui ühe langenud naesterah-
wa omade jauks

Köster. Küll ma juba katsun, õpetaja
herra, - küll ma juba katsun - (uuse
püäl) Proua Janseni poolt toodi
Teile enist paar tette.

Bronk. Hää küll, Hää küll. (Köster
ära)

Doktor Geert. Minul on aeg minna.

Hääd päewa, õpetaja herra.

Bronk. Hääd päewa. — Ilma wiha-
waenuta, doktor?

Doktor Geert. Wiha-waenu mitte — aga
narklus, kas Teie niisugusel iseärali-
sel juktumisel hää abinõuu tarwitu-
sile wõtate.

Bronk. Oigu siis abinõuu halb! Mina
ei tee seda südametunnistuse küsi-
musers. Anna ruut nannab weel, weel
tema armi — tema kaawamist. Mina
ei kannata mitte, et meie püha kirik
weel naum halba seisukorda jääb.
Hääd päewa.

Ühensas etendus.

Endised. Nansen.

Doktor Geert. Hääd päewa. (Nansenile)
Ah see on hää!

Nansen. Ja see on hää. Ma näisin
Teie korteris, et Teiega jumalaga jät-
ta, ei leidnud Teid aga (mitte) kodus.
Te olite ometi puulnud, it ma ...

Doktor Geert. Oma narktsusers, ja! —
Ma olen Teiega sel suwel ja sugisel

sagedasti surejauwoodite juures kok-
ku juktunud... Ma soovin Teile
rõike hääd, rõike hääd, õpetaja herra.
Siin on mure eksitus juktunud - ma
saan auukartusega Teile teo pääle
mõtlemas.

Nansen. Ma tahan Teid. Ütleme: jälle-
nägemiseni! -

Doctor Geert. Jälleenägemiseni! - Hom-
miseust, õpetaja herra (Ära)

Bronk (ribedalt) Tä on weel siin!

Nansen. Ei ole võimalik!

Bronk. Oma lapsega! Üks skandal!
Uued jutud!

Nansen. Aga mis pärast?

Bronk. Tä ei taha teda maha matte
lasta.

Nansen. Ei usu.

Bronk. Küsi köstri naest - tohtri naest-
halastajaõe naest!

Nansen. Selleks peab ometi mõni põhjus
olema - siis on see naene mure pärast
nõdrameelseks jäänud - eila palwe-
tas ta wainselt, terve päewa otsa. Eila

teadis ta, et see täna sündima peab.
Kõnele temaga, Bronk.

Bronk. Ei.

Kansen. See on ometi sinu amet.

Bronk. Mina ei kõnele mitte ususalga-
jatega, kes minu püha riidet maks-
waks ei tunnista.

Kansen. Mina ei wõi seda ometi häs-
ti teha näüd, kus ma ametist lakti
olen tektud.

Bronk [joorset närsitull edasi tagasi
- lähikese waikimise järele]

Kansen, Kansen - ma ei suuda oma
imestusele weel sõnu leida, et sina, üks
tubli preester, preester südamealunnis-
tuse järel, ühe ettiwaatamata teo
teise järel teed - see naesterahwas oli
pühade päewa eel õhtul sinu porterist
walja läinud - selitas mulle nõster-
wälja läinud - ja sa lasksid ta
jälle tagasi tulla, oma lapsega tagasi
tulla.

Kansen. Ja, seda ma tegin - kõige nen-
de kuritegude cest olen ma ametist lakti

tehtud - mis sa veel rohkem soovid?
 Lina wahemees!

Bronk. Lina löikad juba jälle selle wil-
 ja. (Käega lühitalt ukse poole lähendo-
 des)

Nansen. Näit nõnda. Teised aednikud
 töötavad paremini.

Bronk. Eila alles wõtsin ma rooguduse
 käsile - manitsesin teda, andsin püha-
 liku töölust, et riisuguseid wahijuk-
 tumisi, mille üle nõrralikkudel koda-
 nikudel täieline õigus pahandada
 on, enam ette ei pea tulema - ja sinu
 imelik olemine, sinu unistamine, mis
 inimeste seltskonnaga ei rehkenda,
 mis ühtegi piiri ei pea loob jälle kuul-
 mata seisukorral.

Nansen. Sa teadsid ometi, kui sa kõne-
 lesid, et laps - ma eksin sõnaga - et
 väikene surnukeha siin on?

Bronk. Seda ma teadsin. Ma ei tead-
 nud aga, et kodanlist wõimu sellers
 tarwis tuleks, et teda ära wiia. Olen
 sa ometi meid sellest pahast naljast

päästnud.

Nansen. Paha nali! Selle sõna jätan
 ma omaile tulevasele elu jaoks meelde,
Bronk! Paha nali! Ja, kõik on paha
 nali olnud. Paha nali, et meister akna-
 ruudu terweks peab tegema, mille krist-
 lik rääsi kiviga puruks viskas - üks
 reulden ja nii-ja-nii palju kulu
 klaasi ja rüti eest - roojastatud maja
 - ühe preestri paganausu tegu! -
 Paha nali, et minu raamatud, minu
 pesu ja - ah ja, ja maakerä! - uut
 peatuspaika otsivad - paha nali,
 et üks naene, ketser või usust taga-
 neja, aga ometi ema, viimasel silma-
 pilgul väikesest surnukehest lahku-
 da ei taha. - paha nali, et meie, kes
 me noorest saadik sõbrad oleme
 olnud - kes koos mõnginud - et me
 kui waenlased teelahemel seisame -
 sina ühe dogma all kõveraks waju-
 nud - mina otse, murdumata, meie
 õnnistegija paleustega.

Bronk. Kanas eas saad sa aru, Nansen,

et ma talitan, nagu ma talitama pean
 ja nagu sina talitama oleks pidanud.
 Ja terve selle ilusa kõne oleks sa nõi-
 ned pidanud jätta — see lapsed mär-
 gist mööda, kaugelt mööda! Et sina ka
 lapsele oma majas jääwajju andsid,
 ettearwamata tagajärjesid hysteri-
 lise ema poolt tähtsapanemata jättes,
 seda nimetasin ma pahaks näijaks.

Nansen. Oled liiga pehme oma sõna-
 des, Bronk. Paha ei ole mitte õige sõna:
 alatu või jälle või needmiseväärilme.
 Sina oleks teisiti teinud. Sina ei oleks
 mitte nagu korjus, nagu akiraluja
 selle talupoja laudas ootanud — üli-
 eila õhtu — selle toore, rumala talu-
 poja laudas, kes wastu pani, et ema
 oma lapse juurde pääseks, keda tema
 nuene imetanud oli. Sina oleks, nuna-
 torm lauda ümber kulus ja wilistas —
 tvaarse hoidsiwad nad lüks — jälgi
 needmiseväärilise nälja juurest pleh-
 ku pistnud — praatud jänese lõhn ootas
 roodus sooja ahju juures, mis kirstu

Laudadega röövelid, aga sae, armas sae — sinul: ei oleks piinaw. mälestus ikkust teisest laudast tulnud, kiist Joosep põgenes, kartusest Herodesse ees...

Bronk. Kiisugust tooni, Nansen, ei soovi ma kuulda

Nansen. Sinu tooni pidin mina ju ka kuulma! Sinu tooni, sinu wale, ära eksinud tooni! Paha nali — kõige päält muidegi nali, eks ole? — et ma naesterahwa, kes alles kahe päewa eest nurgawoodist üles oli tõusnud, läbi torni, mis teda jalult tahtis tõugata, tema sureja lapse juurde wiisin, lapse juurde, kellel weel elu sees oli, kes temale lehmalauda nätte ulatati, lehmade ja rammusaks söödetu sigade juures. Mina kõnelen! Toas ei läinud see, ei tohtinud seda teha — Toa ukse juures lõppes minu mõju ära, sest minu mõju oli Teie läbi (Bronk tahab walele kuulda — äge da malt.) Teie läbi — Van Dalen, kõstri,

nüla juttude ja sinu läbi haud rai-
 watud! - Loomade juures rüümas
 laudus sai emaloom - tarwitan ma
 nüüd asjakohaseid sõnu? - oma
 poja tagasi, poja, kellel weel elu sees
 oli. Kiid oma mantliga rattes, tulin
 ma ema ja lapsega läbi torni, ainult
 omas ruumis siia õpetajamajasse, sest
 et küll külas paljude arende taha weel
 tuleid põlesiwad, aga see igawene jum-
 lik armastuse tulekene weel ei olnud
 suutnud nende südameid soendada.
 Waata, Bronk, see on see kõige pahem
 terve nalja juures. (Waikus.)

Bronk. So. So. ja nüüd?

Nansen. Mis „ja nüüd“?

Bronk. Sa olid nii täies hoos oma lü-
 aldatud tundelikkust kaitsma...

Nansen. Minu liialdatud tundelike-
 rus?

Bronk. (pilkavalt) Kas selle hulga
 tulede seas külas ei olnud ka kün-
 germeisteri oma nulle juude pääwar-
 juta inimesed pöörata wõiwad?

Nansen. Oli. Kalli oleks muidugi wiisakam olnud, kui ma naesterahwa tallist tornialusesse auku kers saatnud, ruku bürgermeister kaks korda hulguisid on pistnud. Wiimane nendest suri sääl ära, wiinakätte. — Bronk, Bronk, minu silmadees wirwendab — mul tuleb sinu juures niisugune tundmus lootusetä pimedusest pääle ja oma koguduse liikmetest niisugune haledus, mida ma wõljoitelda ei julge.

Bronk. Niisama sugused koguduse liikmed, wotawad sind — kui nõige auulisem piiskopi herra omas halduses sulle andens andma peaks — ja sind uue koguduse pääle määraks....

Nansen. Siis kardan ma...

Bronk. Mis sa kardad?

Nansen. Et mul julgust ei ole ümberkäia ja kuulutada: Parandage meelt, parandage meelt — taewariik on lähedale tulnud! — Ma ei wõiks ialgi teisiti teha.

Bronk (püra waikimise järel, nanna-
tamotalt.) ja nüüd? Ma rordan: ja
nüüd? Kas võd olen ma külas ma-
ganud, ja igapähele, kes põhjuse järel
päris, wastanud: see naene on weel
sääal. Täna wõsi jään ma siia, kind-
lasti siia. Lida nõuab minult minu au-
wõi soovid sa, et ma taganeks ja
roguduse ja roguduse wäenlase silmis
nõusama naeruwääriliseks saaks?

Ma andsin kõstrile kindla kõsu:
wäewõimuga wõi kawalusega, ühe
kai glaselt äritatud naestirakwaga ei
ole teisiti midagi teha! — laps moetakse
maha ja naestirakwas wiidakse linna-
iga puu, mis hääd wilja ei ranna,
raiuakse maha.

Nansen. Siis jääb siin wähe puid ter-
weks.

Bronk. Kui sinu parem kõsi sind
wikastab, siis raiu tema ära ja heida
enesest eemale. (Tahab ära minna.)

Nansen. Bronk — ma tahan selle naese-
ga kõnelda.

Bronk (wiivitades) Nagu sa soovid.

Nansen. Ja paha malja lõpule wiia
(Bronk niikubab pakuralt pääga —
teeb uuesti minekut.) Ja lähed?
Ma mina lähen, Bronk. Ja me võime
ometi iksteisele veel nätt anda.

Bronk. Ei.

Nansen. Olen mina siis waherorra
nõnda ära rikkunud?

Bronk. Ma ütleks praegu, et jää-
dawalt. Meie seisame teelakemel,
eks ole? — Mina dogma all küüru
wajunud — sina mürdumata, otse.
Minu poolt ei oleks siis sünnis sind
sõbralikult terwitada. Hiäd päewa.
(äira)

Kümnes etendus.

Nansen. Rita. Halastajaõde

Nansen (awab pakemp. uuse) Rita! —

Rita, mina olen. — Kas tu magab, õde?

Rita (teda ei ole näki) Ma ei maga.

Nansen. Kas Te ei oleks nii küä ja ei
tulaks siia? (Halastajaõde tuleb nähla-
wale.)

Rita. Ei. — Ei.

Nansen. Ma pean Tiiega rääkima.

Rita (Käsi küll jusse pääl) Käsi küll.

Nansen. Kas Te ei istuas ahju juurde?

(Rita raputab pääd.) Ahna juurde?

(Rita raputab pääd.) Päikene paistab

nii lobusasti, Rita. (Rita raputab

pääd.) Kas Te sinna seisma jääte?

(Rita jatab.) Kas ei ütelnud Teie minni-

le sel öhtal, kui me Teie lapsega siia

tagasi tuleme, et Te mind usaldate?

Rita (hõlata.) Seda tein ma ka.

Nansen. (lühkab siie tooli ahna juurde.)

Kokk siis? (Rita raputab pääd.) Lää!

on ju külm, eks ole? ja see koht meel-

dis Teile nii väga? Läält näete ainult

surnuaeda — siit surnuaeda ja merd.

Rita.

Rita. Ahri ja surnuaed — see on rask

surnuaeda.

Halastajavõde. Istuge aga — ma pean nii

kava lapse juures wakti.

Rita. Ei.

Nansen. Kas Teil halastajavõde wastu usal-

dust ei ole?

Rita. Ei

Nansen. Ma annan Teile püholinu lubaduse, et keegi puustörki ei puudu, kuni Te siin olete.

Rita. Siis peab üks lakti jääma

Nansen. Üks võib lakti jääda.

Rita ja tema mitte süäl juures!

Kalastajaõde. Ma ei taha Teile tüliks olla. Tarem on hinge eest paluda, kui hingeta neha (eest) päraist muletut ahastust tunda. (Ära nirikusse)

Nansen (lühikesel vaarikusel järel) Teie olite Teie rahulik, Rita - eila palvetasite Teie vahetpidamata, eila teadsite Teie, et Teie tütrekene maha maatud peab saama.

Rita. Mina ei ole mitte palvetanud, mitte silmapilauki.

Nansen. Mitte palvetanud? Õde ütles mulle ometi?...

Rita (raputab pääd) Ei saa mitte palvetada, kui pimedas ümber kobad, kui rusgil peatust ei ole, kui ainult

oma last näed, last, mille sa näe
 nadala eest waluga oled saanud, et
 teda waluga jälle ära anda. Palwota
 da kelle poole? - mille poole? - mis
 pärast? Ma olen ta kaotanud, muut-
 nud. Tii wägew jumal wõtab ja ei
 ole weel ialgi tagasi annud!

Hansen. Ma arwasin, ma lootsin, et
 Te wäikesse hinge eest olete palwetanud.
Rita. Ei.

Hansen. Iest et eila, ka üks püha oli
 eks ole? Tema hinge õnnistus.

Rita. Hinge õnnistus - Hingeõnnistus -
 lapul ei olnud weel hinge - ja kui tul-
 oli - kes tundis temast rõõmu? Hinge
 õnnistust millegist mida enam ei ole,
 enam ei ole. . . . Õige därmalt, ahastades
 ühe öhtu, ühe poole ööd olen ma neid
 silmi lakti näinud, kuuli hingemas
 kuulnud - see oli - oli olemas - seda
 nägin ma, kuulsin ma, nii nagu
 ma seda lauda näen, walgust näen,
 laimete kohinat kuulen - kaks päewa
 ja ühe öö olen ma surmukeha kõtega

katsumud, tema külmuses, tema liikumatuses — see on silmaga näha, silmaga näha — (kirguliselt) — mis selle ümber ja selle taga ja selle üle on, on midagi, on wale, on tühipaljast troost, millest keegi midagi ei tea, on õndsus, mis õnustus ei ole, õnnistus olla ei wõi, sest et ta elawa südame tiigri küüntega puruks kisub. Seda ei tunne Teie, seda ei teane Teie, sest et Teie armastanud ei ole, ei naist, ei last — sest et Teie isa ei ole — !

Nansen. Kas ei ole walu suur nannutamine selle pärast, mis Teilt ära on wõetud, Teid weel wigele teele juhitanud ?

Rita. Ma tean ainult, et mu laps surnud on — ja et ma teda oma mehele, kes tema üle nii wäga rõõmustas, sülle ei saa anda. Ma tean ainult, et meie armsam side maaga kadunud on — ma tean ainult, et laps meie ihu hing on. Ärge trööstige

mind - ärge kõnelge - ärge paruge
mulle selbiwullisid. Kõsinäes kõige
elawaga rännata, see oli meie säraw
nooruse loss, mille me enesele olime
ehitanud. - See on otsas. - See on otsas -
Teie ei suuda seda tunda.

Mansen. Mitte sel kombel, Rita. - Tõsi-
ne elu meie jaoks algab surmaga,
patust pääsemisega

Rita. Meie jaoks mitte. (Karmilt) Ja
selle pärast ei saanud ma palwetada.
Ma ei saa selle juures palwetada; mis
ei ole.

Mansen. Sits ei ole mul enam midagi
ütelda. Elage hästi, Rita.

Rita. Mises ütlete Te mulle elage hästi!
Kas Te siis ära lähete?

Mansen. Ma lähen ära - siit minema -
ja kui Teie raske südamega oma raatu
se üle, oma maapäälse raatuse üle
edasi rändate. - siis lähen ma kahe-
kordse meele nuxrusega, nende inimeste
pärast siin - ja Teie pärast. - Nende
pärast kes nad taewaliku kuning-

riiki ärakaidavad, sest et nad armastuse, armastuse, nagu meie õnnistegija teda nii taivalises iluduses õpetanud, roomajaks juudaks, kuldvasika kumardamiseks on muutunud — Teie pärast, kes Teie maapäalist riiki, soovite riiki, ilma röövidu punata.

Rita. Igal päeval on oma röövidu puna.

Nansen. Täna Teie jaoks onneti mitte! Elage hästi. — Ja võtke ihte hääd nõu veel kuulda. Laski oma laps ära matta.

Rita. Ma ei suuda veel temast lahkuda.

Nansen. Teie olete juba temast lahkunud.

Rita (räsa ringutades) Mina ei suuda temast lahkuda! Ei suuda temast lahkuda.

Nansen. Pean mina seda tegema.

Rita? Viimase teo, mis ma Teie käes teha võin?

Rita (waluga.) Ah, mitte weel, mitte weel. — Terwe eilase päewa olin ma põlwili; et tunda näojooni hästi, hästi meelde jätta, et ma lemale ütelda wain, kuidas meie rööm wõlja näge: 'Mitte weel.' (Kirgkiselt.) Ma mäletan suurest, ninarest, jööri, käekesi — aga silmi mitte, silmi mitte...

Kansen. Silmad on kinni, Rita. Tulge ütlege temale jälle nägemiseni. Siis wõtan ma ta oma kätte pääle, mina, kes ma Teid ja last armastanud olen, eks ole, ilma rakklemata, ilma tagasiastumata. (Läheb toa poole.) Rita! (Kõhmedes ja waljult.) Mis Te teete, köster! Köster!

Rita. (kargab üles ja tormab kõrwal olevasse tuppa.) Ütelge talle, et ta lapse tagasi annab! Ma ei ole teda weel jumalaga jätmiseks suudeldagi saanud!

Kansen. (tõukab teise akna rõwasti lahti.) Köster, tooge puusõrk tagasi!

Köster. Nulli anti käsk.

Kansen. Lapse ta lupsega jumalaga jätab, kas saate aru!

Hister. 'Ei. Seda on ta juba teinud.
Ma teen mida mul nästakse.

Rita (tuigub arna juurde) 'Ükskord
weel: üks ainus kord.' (Wärskus - ta
hakkab nutma.) Oh, oh, oh!

Minu waenlaste kätelt maha maetud!
Oh, oh, oh! (Häkki jätab ta nutmise
ja jääb üksisilmi arnast wälja
wahtima.)

(Nansen palwetab.)

Rita. Aia taka - aia taka!

Nansen. Ärge waadake enam sinna,
Rita - Jumala pärast ärge waadake
enam sinna.

Rita. Aia taka... (katab silmad nõtega
rinni) Oh, nüüd lastakse ta kauda,
ilma et ma tema kuuli olen tund-
nud, tema reha südant vastu suru-
nud. (Nansen tahab akent rinni
panna.) Ei - ma tahan näha kuni
lõpuni (Jääb liikumatall seisma.)

Otsas - otsas - ja ma ei tunne kohta-
gi - ei kohtagi!

Nansen (turnedalt) Kus maa wärskelt

ümbert on raevatud.

Rita (valuga) Homme ei ole ta seda enam — ainult, mida ma temale näidata oleks võinud.

Nansen (tasa) Tühitsetud maa sisse ei tohtinud teda matta.

Rita. Oh, oh! Ma ei tunne kohtagi!

Nansen. Lähme sinna, Rita — paneme ihe märgi.

Rita. Märgi... Mida, mida?

Nansen. Rist ei oleks küll sünnis,

Rita — rist Tee lapse haual.

Rita (ei ole otsides seda kuulnud) Kas tohib neid, neid? (Näitab paari lillepoti pääle.)

Nansen. Muidugi. Nad on minu omad.

Rita. Akalead — Krüsantemid...

Nansen. Nad ei ela sääl kaua õv. külma käes, Rita.

Rita. Kaua küllalt! Kauem kui meie laps ise. (Luudleb lillesid) Paremat märki ei võinud meie leida (Ära tagumise usse poole.)

Nansen. See on esimene kord, Rita, et

Te läbi selle uuse lähete.
 Rita (viivitades) ja ka viimane.
 Mõlemad ära.

Üksteistkümmes etendus.
Halastajaõde. Mees.

Halastajaõde (astub rõwale, et Mar-
 seni ja Ritat mööda lasta, paneb akna
 kinni, waatab mere poole.)

Mees (sirge, suur, walgja ratashabe-
 mega) Wabandage — ma ei näe siin
 kuskil inimest.

Halastajaõde. Mis Te soovite?

Mees. Minu naene pidada siin olema.

Halastajaõde. Teie naene? Teie olete
 õpetajamajas.

Mees. Õpetajamajasse mind juha-
 tati — minu naene — Rita...

Halastajaõde. Ah! Teie olete? ...

Mees. Ma pidin temaga oma ema
 juures kokku saama, ei leidnud
 teda aga mitte, sest et minu ema
 ära on surnud. Külas kuulsin ma
 igal pool, tee pääl ja õõmajas, kus

ma puhkasin, et...

Kas nemad selle akna püüraks wis-
nawad? (Äde jatab) Muidugi. Meie
pääle on juba küll kiwa loobitud,
nagu enam teie pääle. Wiletsad!
Oleks ma siin olnud oma noorte
käewartega, ma oleks rummi teinud.
Ma ei tule weel liig hilja. —

Minu naene, kus on ta.

Kalastajaõde. Teie olete külas kuul-
nud? ... Sääl — (Tähendab surma-
aia poole.)

Mees. Sääl? Mis ta sääl dia ääres
teeb?

Kalastajaõde Kas Te siis ei tea, et
lapsukene ära on surnud?

Mees (nokkudes) Laps... Meie laps...
(Estub jõuetult) Seda ma ei teadnud-
sest et nad ise seda ei teadnud. —
Siis maks surnud — üks kallide jumas-
tega — üks, kelle järele ma kuund otsa
merel igatsesin — (Tõuseb üles ja
waatab läbi akna wälja.) Mis ta
teeb sääl — mis ta põlwitab? — Mis

teeb see preester?

Halastajaõde. Ma usun nad is-
tutawad lillesid konna pääle.

Mees. Kas sääl surmuad on?

Halastajaõde. Ei. Surmuad on
müüri taga. Teie laps hingab
pühitsemata maa sees.

Mees (sibeda naeratusega) ja üks
preester aitab sääl?

Halastajaõde. See preester on anne-
tist ära heidetud.

Mees. Minu naese pärast (Hal. õde
istub.) Siis on see mees üks inimene,
keda me armastada võime. — Tema
ja meie, meid ei saa ära heita!
(Toukab akna lahti.) Rita! Rita!
(Roomu kiljatus.)

Halastajaõde. Turwitage, olge hääl,
oma meist. Minu töö on otsas.

Mees. Kas Teie teda põetasite?

Halastajaõde. Ja. Teised võtawad
mind.

Mees. Tä tuleb-jääge veel silmapil-
guks — siis võib ta ise Teid tänada.

Karksteistrummes etendus

Mees. Rita. Nansen.

Rita (võtab mehe kaela ümbert rinni ja hakkab rõvasti nuuskuma.)

Mees. Ära ometi nõnda nuta. — ära ometi nõnda nuta.

Rita. Tä on surnud, surnud.

Mees. Ma tean.

Rita. Mina ei ole selle juures süüdi, mina ei ole süüdi.

Mees (õrnalt) Keegi ei ole selle juures süüdi.

Rita. Tä oli minu lootus, minu lootus...

Mees. Meie lootus algab, Rita — meie olemine veel noored — nii noored kui pungad puude külles — nii noored kui valgus mere pääl. —

Rita. Mina olen murtud...

Mees. Ükski õnnetus, ja olgu ta kui raske, ei tohi meid murda, ei saa meid murda — kõik teed on meie ees lahti — kõik teed — meie olemine nii noored, nii noored, nii

kõvad. — Mina loetan sind —
 mina toeta mind — ära nuta, ära
 nuta. Meie lapse haura juures
 anname uue rõõmsa töötuse.

Nansen (arvama juures seistes, sel-
 jaga nende poole)... Töötuse?

Mees. Töötuse...

Rita. Töötuse...

Mees (tema ümber rinnihoides.)

Meie läheme, õpetaja kerra, teist
 teed, kui see, mida Teie soovite
 lähete...

Rita. Aga meie loodame Teiega
 kokku puutuda.

Nansen. Ei.

Mees. Meie oleme Teiega juba
 kokku puutunud.

Nansen (ägedalt) Seda ei ole Teie
 mitte.

Rita. Võib olla, võib olla tulete
 Teie meie juurde.

Nansen. Ei.

Mees. Võib olla.

Rita (Nansenile mõlemaid näsa

ulatades.) Ma tänan Teid (Kame-
wahel alles wõtab ta käed vastu)
Ma olen Teile palju meeletuska
teinud — ma tänan Teid.

Nansen. Tänaige Teda.

Mees. Teda? Teda ka. Kas ei ole
tema mitte risti poodud? — "Isanda
päralt on maa ja tema täius," Rita.
(Kaad waatavad mõlemad, üksteise
ümber kinni hoides, ülespoole.)

Jumalaga, õpetajaherra.

Rita. Jumalaga.

Nansen. Elage hästi!

Rita. Ei — ei — Teie tulite meie juur-
de. (Mõlemad ära.)

Nansen (jäab liikumatalt seisma,
siis wabastab ennast mõtetest, hingab
päikesepaistelise akna juures süga-
vasti ja lähub kiviukse poole. Bronn
tuleb sisse. Ta tahab Bronnile nätt anda.
Bronn ei wõta paratuid nätt vastu. Nan-
sen lähub ära kiviukse. Bronn wõtab pa-
kamulega istet.)

Lõpp.

